

IYUN TO HALACHA

Real Questions Learned Real Well

קול הברה

***Microphones, Mitzvos, and
Hearing the Shofar***

TABLE OF CONTENTS & QUESTIONS

Q1: Can I answer *amen* to someone's beracha on the phone or over Zoom? What about making Havdalah for someone over the phone?

Q2: Can someone listen to Megillah or hear Shofar and fulfill their obligation while wearing hearing aids?

Q3: I can't hear the chazan saying kaddish, but I know what they are up to based on everyone else's response. Can I respond amen as well?

Q4: Is it permissible to use a microphone at a wedding or for davening at a large gathering?

NOTE: In order to make the sugya clearer and more accessible, sometimes the order of the sources skips to different pages.

Source	Page
Let's learning about blowing a shofar in a pit and how we treat an echo in halacha:	
Rosh Hashana daf 27b with highlighted Rashi	5
What's the issue of hearing an echo?	
Rosh Rosh Hashana 3:8	6
Levush O"CH 587:1	7
Shulchan Aruch O"CH 587:1	8
Taz ibid (1)	8
Mishna Berura ibid (7) and Be'ar Halacha ibid (2)	9-10
How should this relate the the use of microphones and other sound enhancers?	
Shu"t Hilchos Katanos 276.....	11
Mikraei Kodesh, siman 11	12-13
Minchas Eluzar 2:72	14-15
Responding <i>amen</i> when it's hard to hear the chazan	
Sukkah daf 51b with highlighted Rashi	16
Tosfos, Sukkah daf 52a, d'h v'keivan.....	17
Berachos daf 47a with highlighted Rashi and Tosfos	18
Mishna Berura O"CH 124:8 (31-33)	19-20
Be'ar Halacha ibid (11)	20
Hearing a beracha through electrical devices:	
Minchas Shlomo 9:1	21-22
Igros Moshe O"CH 2:108	23

Igros Moshe O"CH 4:126	24
Hearing and listening to the Shofar during Elul:	
Piskei Teshuvos O"CH 581:3	25
Likutei Sichos Balak, 7 Tammuz 1984	26

QUESTION?

Ask one of the available RCK rabbis!

WE'RE HERE TO GROW AND LEARN TOGETHER!

אלא דוקא כשמציאו הגוי מחוץ לחמס דאורייתא, אבל כשמציאו מחוץ לחמס דרבנן פשיטא דמותר ללכת בו, דהא אפילו לכתחלה יכול לומר לגוי להביא לי שופר מחוץ לחמס דרבנן, דהוי שטות דשטות ובמקום מזה לא גזרו רבנן כמו שנמצא בסמך סעיף כ"א, וגם אין שייך לומר דהוי מזה הנאה בעצמה, כיון דהוי שטות דשטות ובמקום מזה לא גזרו, ועיין לעיל סימן תקט"ו סעיף א' וה' וסימן ת"ד וסימן רמ"ח סעיף ב' וסימן תרנ"ה וסימן ש"ו סעיף ה' וסימן שכ"ה:

בג ויכול ליתן לחובו מים או יין לצחצחו ואין בו משום תיקון כלי, אבל יב מי רגלים אפילו בחול אסור ליתן בחובו יב מפני הכבוד:

אזוהו תחום דאורייתא ואזוהו דרבנן, או אפילו שעשאו הגוי ביו"ט, ל מותר (סו) לתקוע בו, ולא שייך לגזור כאן שמוא יאמר לגוי להביאו או לעשותו, דודאי לא יעשה אדם מצוה הבאה בעבירה, וגם משום מוקצה ליכא דבשל גוי אין שייך מוקצה בדאיתא לעיל סימן שכ"ה (סו): * הג"ה ועוד דאפילו היה של ישראל אין כאן איסור מוקצה, דהנא נשכיל ישראל זה מותר לישראל אחר אפילו ללכתו, ולזה שהנא נשכיל לא מותר לטלטלו כמו שנמצא לעיל סימן תקט"ו סעיף ה', ומשום הכי מותר ללכת בו ידי חובתו, דלא מצינו דאסרו חז"ל הנא מחוץ לחמס אלא אז אכילה אז הנאה, ומזה [ג] לא ליהנות מיתנו כמו שנמצא בסמך סעיף ג' וסעיף ה'. ונ"ל דאין צריך להני טעמי

תקפז דין התוקע לתוך הבור, ובו ג' סעיפים:

בלבד שמעו יצאו, ואם הבחינו שנתערב קול הברת הבור עם קול שופר לא יצאו, וזה תלוי בהבחנת השומע לפי מה שהוא מבחין בקול, ולפי מה שהוא עומק הבור, או לפי מה שהוא עומד קרוב או רחוק לשפת הבור. וכן העומד בתוך ג' הבית גדול, י אפילו התוקע עצמו שם והעומדים עמו שם א, לפעמים שומעין קול הברת החבית ולא יצאו, והוא תלוי גם כן בהבחנתם אם קול שופר שמעו יצאו, ואם לאו לא יצאו:

א צריך לעמוד במקום שאינו שומע אלא קול השופר בלבד בלא עירוב דבר אחר, אבל אם שמע קול שופר מעורב עם דבר אחר לא יצא, דוהעברת שופר כתיב [ויקרא כה, ט], והעברת לשון הכרזה, כלומר הכרזה הברת שופר ולא דבר אחר. הלכך העומד * בתוך הבור ותקע, הוא וכל העומדים שם בבור יצאו, שלא שמעו אלא קול שופר בלבד, תקף שיצא הברת הקול מן השופר שמעוהו בלי עירוב הברת הבור, ואחרים שעומדים תוך לבור, * אם קול שופר

הגהות מוהר"א או"א תקפז א מפני שהברתו גדולה.

מלבושי יר"ט
ג יצאו ליהנות נתנו. ומהאי טעמא נמי אחי שפיר גם לאותן האומרים לעיל דאין ליהנות ממלאכת איסור:

לזה מתשובת משאת בנימין סימן צ"ב ע"ש. גם נ"ל אפילו חרץ לייב מילין נמי מותר בזה, דסמכין על הפוסקים לעיל סימן שצ"ו דכל תחומין דרבנן, וכן נ"ל לדינא דיש לצרף לזה דעת הפוסקים דמכשירין לדבר מצוה אף באיסור דאורייתא. ועיין לעיל סימן שכ"ה סעיף י' וסימן של"ד סעיף י"א. ומה שהקשיתי דאמירה שהוא שבות דשבות יהא נדחה משבות דאתרוג, אפשר ליישב דס"ל לרש"ל כיון דביום ראשון שהוא עשה דאורייתא עקרוה חכמים שלא לעבור שבות, א"כ הוא הדין ביום שני שהוא עשה דשבות עקרוה כשב ואל תעשה שלא לעבור בידים על שבות דשבות, וצ"ע לדינא, וע"ל סוף סימן תמ"ו:

(סו) אפילו מי שהובא בשבילו ואפילו יש לו שופר אחר שאינו של איל וזה שהובא הוא של איל, כתב בדרכי משה דמותר, וע"ל סימן תרנ"ה:

א"ה רבא

ע"כ טר לא דות. וכתב מג"א [סק"א] היינו שהיא נצטין תחת הקרקע כגון מרתף. ונ"ל דאם רוצו צנו למעלה מן הקרקע אף שמקצתו תוך הקרקע שרי ע"כ. וצ"ע דרמב"ם וברענורא פירשו דות היינו מקום גבוה על הארץ מוקף חתלים. מיהו הרשב"ם פרק המוכר את הבית [ב"ב סד פ"א ד"ה צמין] פירש דות נמי בתוך הקרקע כמו טר מוקף מחילות א. וכתב יו"ט שם כתב שכן פירש הרמב"ם פרק כ"ה מהלכות מכירה [ה"ו], וצ"ע דסותר אהדדי. וכתב"ע ורמב"ם (פ"ב) [פ"א] מהל' שופר [ה"ה] כתב מערה במקום דות. ונראה להחמיר בשופר צטלו (דאיסור) (דמלוה) [ב] דאורייתא הוא:

ב אם קול שופר וכו'. ואנחנו לא נסמך על בקיאות זו, לכן חייב לשמוע שנית בלא נדחה, וכשיודע היטב שלא שמע רק הנרה יצרך שנית (ט"ז סק"א):

ג חבית גדול וכו'. של חרס (רמב"ם סו):
ד אפילו התוקע עצמו וכו'. נכסף משנה פ"ב [פ"א ה"ה]

תחומין דרבנן. גם יש לצרף לזה דעת הפוסקים להחמיר לדבר מזה אף בדאורייתא, ועיין ס' שכ"ה ס"י [א"ר סק"א] וס' של"ד סעיף י"ה וס' תרנ"ה [א"ר סק"ג]:

(סעיף כב) ל מותר לתקוע וכו'. אפילו מי שהנא נשכיל, ואפילו יש לו שופר אחר שאינו של איל וזה שהנא נשכיל הוא של איל כתב דרכי משה [סק"ו] דמותר, ועיין ס' תרנ"ה [א"ר סק"ג]:

לא מותר לטלטלו וכו'. ועכ"פ אסור לטלטלו תוך ל' אמות (מג"א ס"ק ד), והיינו כשאין עיר מוקף חומה כמ"ש בס' תקט"ו סעיף ה'. ועי"ש בסוף הסימן אם ישראל אחר שלח:

(סעיף כג) לב מי רגלים וכו'. כמשמעו, או מעיין יש ששמו רגלים כמ"ש בס' קל"ג [א"ר סק"ה].

לג מפני הכבוד. יש אומרים מפני כבודו של תוקע [ויש אומרים מפני כבודו של מקום, שלא יהיו מלכות בזיון עליון] (שיירי נקטת הגדולה הנחות טור א"ח 1):

תקפז (סעיף א) בתוך הבור וכו'. ונמשנה פ' ראוהו כ"ד [ר"ה כ]

הגהות והערות

תקפז א עיין בתורת חיים סק"א ובביאור הלכה ד"ה או בתוך. [ב] כן הגיה בתורת חיים שם.

[illegible]

№075 02112

הקדמה (ב) וברא (חלל חסד)
 כ. פ.
 (ג) סוף (סוף סוף)

חובת שלום

[illegible]

DOI: 10.1002/for
 DOI: 10.1002/for

[illegible]

1) תיקון תחביריות וילול
 2) תיקון תחביריות וילול
 3) תיקון תחביריות וילול
 4) תיקון תחביריות וילול

בזה עשה גוי שופר, יצ"ע דא
 סימן תק"א [סיק יז] והוא גמרא
 אקור לטעמי ללאה צו, דלא עדיף
 מה שכתבתי סימן תרנ"ה, וכן משמע
 אקור אפי' ללאה צו, [וה"ר
 אביגדור שבתרדכי [סיפה דה] תשס"ו
 [תשס"ז] אפשר דקמירא ליה הכתהירין
 טולד ביום טוב, ונרץ לומר דהכא
 מיירי כעשה עט"ס שופר מקרן
 שול, דלא הי' טולד כיון שגמרו בידי
 אדם, וכמו שכתבתי סימן רנ"ב
 [סיק טו], ובגמרא מיירי שחקקה
 בנקבת ישראל, [ועיין סימן שכה
 סעיף ד' [ויסיק יז] וכל הפסולים
 בראשון פסולים גם ביום שני (דרכי
 משה סוף א"ח ב' בשם רשב"א ש"ח
 ד"א סימן כז ויטען חז"ל), ולא דמי
 למה שכתב סימן תרמ"ט סעיף
 ה' [דפסולי ראשון טעלין בשני,
 דהתם אותן הפסולים עכ"ס כשרים
 הם לשאר ימות ההג, מה שאין כן
 כאן דפסולים לגמרי:

תקפו א חבור. לו חדות.

היינו שהם צנינו תחת
הקרקע, כגון מרתף. וגרסה לי דאס
דווי צווי למעלה מן הקרקע אף
על פי שמקצתו סוף הקרקע שרי:
ב יחבית. אפילו העמוד בחיבו
לא ילא (רין) ראש הסנה, א דא
(מ): ב יחבית. ואם הוילא
לראש קודם לשופר לא ילא. לכן לא
ילא. אבל אין לומר שגריך שוילא הש
למלמס: ד בתחלת התקיעה.
מוחכם, דכאלדס צנור והשופר ס
סכתחיל לעיל (ס"ג), וכן כתב הב"ר
אומורים וכו'. וראשון שיקר (רבינו)
ראש הסנה פרק ד' סוף ס ורין ס
כתב לנצח ס

ולד גמור הוא כמו שכתבתי
שבת דף כ"ט (ע"א), ואם כן
אלו מונחים עליו אבנים, ועיין
בענין שם דאי אקור לטלטלו

כדי קשה (י) כי שופר ביום טוב מותר לתקוע בו:
בג' יכול ליתן לתוכו טים או יין לצמצוהו א אבל כי
הנלים אם בחול אסור טפני המבוד:

סימן תקפו

דין התוקע לתוך הבור. ובו ג' סעיפים:

א. § (א) התוקף בתוך א' (א) הבור או בתוך הסערה
אותם העוסדים בתוך הבור והסערה יצאו
והעוסדים בתוך א' (א) אם קול שופ' שמעו יצאו ואם
קול הברה שמעו לא יצאו א' (ב) וכן התוקף לתוך
א' ב' הית' גדולה ובוזא' זה אם קול שופ' שמע יצא
ואם קול הברה שמע לא יצא:

ב. אם התחיל לתקוע בבזרז' (אין וועלט) * חוץ לבזרז'
והנהגה ג. יצא שכל מה ששמע בין בפנים בין
בחוץ היה קול שופר: כנס (2) וכן אולם שחי נסר
ד. נחלם התקיעה:

2. י (ד) השומע (ב) מקצת תקיעה שלא (א) בחיוב ומקצתה בחיוב או שאמר לתוקע במתעסק ביוון להוציאני ידי חובתי ותקע ומשך בה שיעור תקיעה י לא יצא י ד (ה) ויש אומרים (ז) שיצא אי אכא שיעור תקיעה בחיוב: הנה (ז) (ח) וסוף דין אם שמת מקצת התקיעה קול הכרה כגון שהיה התוקע כסור (2) וסוף עמוד בסוף ונאמנת התקיעה ילא לחזק:

תקפו (8) אם ק"ל שופר בר, דלגה הכר"ש (ראה הפה פ"ג
 סימן ט) דסבירא ליה העומדים בחוץ לעולם אינם שומעים
 אלא קול הכרה, וכתב ב"י (פסד שה ד"ה ו"ה הכר"ש) וסיכת שומעו
 קול שופר או קול הכרה נמשך משומק הכור ומהתקרב האדם
 על שפת הכור וההרחקו ממנו,

האדם אם קול שופר שמע או קול הנדה, עכ"ל. ולפי זה גם בחוקת בנים הנמסות יש עומדים בחוק קלת רחוק מבית הנמסות, יש ג"כ בזה שיטות הנחמה לפי הרחוקות מבית הנמסות. * ונראה לענ"ד להביא ראיה לדברי הרא"ש מדאמרינן במנחה [ראש השנה טז א] דהא דאמר רבה שמע מקצת תקיעה בטרם ילא היינו בחוקת ושולל לנפשיה ואין אחר עמו והוא עצמו שחללו וקופו בטרם יחזרו חזי ליה *מנחה*

ורא כי יעלה : * חזון לבור
ה ששבע בין בפנים בין
(2) * וכן אולם שבו נצור
התקיעה:
ה תקיעה שלא (1) בחיוב
ה לתוקע במתעסק בזון
ומשך בה שיעור תקיעה
(2) * שיצא א' איבא שיעור
הדין אם שמו מקלם התקיעה
נצור (2) והוא עמד נסמן
שה ילא לחזק:

ספרה ליה שאין **ל** לברר דבר זה בבקשות האין נסמך אמת
על הבקשות, הלכך אם התקע הוא בתוך הנזר י' להעומדים על
שפת הנזר חייב לשמוע שנית בכל גווי, ומיהו בלא ברכה שנית
י עד (שיטור) (שיטור) **י** לי היטב **י** שלא שמע רק הברה אח
יברך שנית, אבל לענין רחוק להעומדים מן בית הכנסת שזכרנו,
יש לו **ל** לסמוך על קירוב המקום אם נראה לו ברור שקול שומר
שמע יא, כיון שעל כל פנים במקום התקיעה אין שם ערוב קול
ללא מה שאין כן ברור, כן נראה לענ"ד לענין לסמוך עליו:

(ב) מקצת תקיעה שלא בחיוב. כגון קודם שפנה עמוד השער: אין לתקוע עמוד תוך לגור מתחלה ועד סוף והסומע הוא שטומד ל' (כ"ח עמוד שני ד"ה כגון) על זה, איני יודע מנין לו, דאף על פי במקום התקיעה אין בלגלוג וכן משמע במשנה [ולא הגיה מ, ב]

וְשִׁילֹחַ הַשּׁוֹמֵר תַּחֲלֵל, דָּלוּ
 הָיָה וְהָיוּ כְּמֵלֶךְ, דָּלוּ אֶפְסֵר
 יִפְּלוּ לֹא יִפְּלוּ לְחֹךְ יִפְּלוּ יִדִּי
 שְׂמַע קוֹל שׁוֹמֵר, (ו) כְּמוֹ
 (ספד שֶׁהָיָה דָּלוּ) : דָּלוּ יִישׁ
 וְשׁוֹמֵר נִפְּלוּ וְשׁוֹמֵר נִפְּלוּ וְשׁוֹמֵר
 נִפְּלוּ וְשׁוֹמֵר נִפְּלוּ וְשׁוֹמֵר נִפְּלוּ
 (ב) :

תקפו: פה עצה ב' (ראו ובר' ו) הוא דין (לפחות חמש נשים) ונתיב: פה ב' במתנתם ובר' כללם הקדשות: פה (שיצאו תרומה בזהב) וזה דין (לפחות קל כללם זה תפלת קל סבירה ומקדוה סבירה:

מ"ד מ"ה

[illegible]

איצ'ר פערש'ס

[illegible]

הנהגות רעיקא
 (י) שם ש"ק ב"ר א"צ. פ"ק במסעות שרשים חלק א' (לח"ק) פ"ק כ"ב דמס"ק דהן
 בשו"ס ובמסכת מו"ק לצאת ב"ר, עיי"ש;
 תקפ"א (ש"ס ש"ס ב) ד"ק לומר ונמרה ג' יצא, כצ"ל (במס"ק) [1]

השנה פני חלום. 41 וספירה הרשב"ן. ראש השנה ב'ג א' ר"ה וא' דתתן תקן הביא
כחאי מיוסא, דאי ספירה הראשון דאמתיקתן תקן בראשונה ומס' כי קאי
מן תקן ספ' ח' וצ"ן א"ת. בשם הראשון דהלכה כספרא ראשונה,
כע ספרא באחרונה: [ח'] ויש א"ת. עיי' דאק"ש ס"ס: [ז'] ויש א"ת ווא
דבוס מייז שאיטו חסידה. ולרבי אבא אפילו י"ז כי שיעור חסידה:

[illegible]

כג. (פס) יכול לתן בתוכו מים או יין לצחצחו, יאכל מי רגלים אף בחל אסור (צ) מפני הקבוד :

ב. משנה שם דף לב.
ג. מנחה שם דף לג.

תקפו דין התוקע לתוף הבור. וכו' נ' קשיים:

א. התוקע (א) בתוף הבור (ב) או בתוף המערה, (ג) אותם העומדים בתוף הבור והמערה יצאו, (ד) והעומדים בחוץ, יאם קול שופר שמעו (ה) יצאו, (ו) ואם קול הכרה שמעו (ז) לא יצאו,

א. משנה ראש השנה כו
זקנא שם, ב. פשוט
רש"י ורמב"ם בפ"ב.

באר היטב

בראשון פסולים גם ביום שני, דרכי משה, רש"י, פ"ג אברהם: **ה. הבור.** והנה, שהוא בבנין תחת הפרקע כגון מרתף, ונראה לי דאם רבו בנין למעלה מן הפרקע אף על פי שסמך אותו הפרקע שרי, פ"ג אברהם:

משנה ברורה

כג (פס) יכול לתן וכו'. אף על גב דלדמחוקו בך, כיון דלא מנכרא מלתא דהרי עבדא דחל, שהרי מדיחין כלים ביום טוב, שרי: **(צ) מפני הקבוד.** פרוש, מפני כבודו של מקום, דלשלא יהיו מצות בזיוות עליו, ולכן אפילו אם התוקע מוחל על זה גם כן אסור (אחרונים):

תקפו א (א) בתוף הבור. הוא דינא דמשנה, וכתבו הראשונים שמשנה זו לצורך נשנה בשעת הגזירה, שגזרו האומות שלא יקמו ישראל את המצות, ונתחבאו בבורות ובמערות לקים: **(ב) או בתוף המערה.** והוא הדין מרתף וכהאי גוונא מקום שהוא תחת הפרקע, שקול התקיעה מתערב עם קול הכרה לעומדים בחוץ. וכבנין שרבו על הפרקע ומקצתו בתוף הפרקע שרי, דעל ידי שרבו למעלה מן הפרקע לא מתבלבל הקול, ונשמע קול שופר אף לעומדים מבחוץ. ועין באור הלכה (אות א) מה שכתבנו בזה: **(ג) אותן העומדים בתוף וכו'.** דבתוף הבור גופא יצאו נשמע קול הכרה, ולא דוקא אם כל גופם בבור, אלא אפילו הכניסו רק ראשם לבור סגי: **(ד) והעומדים מבחוץ.** ובהיה פלו בתוף הבור ר"ק שראשו חוץ לבור, כעומד מבחוץ דמי: **(ה) יצאו.** והוא שיתכונן התוקע להוציאם, לא בשליח צבור שדעתו מן הסתם להוציא לכלי עלקא: **(ו) ואם קול הכרה שמעו.** פרוש, ישעם קול השופר שמעו לבסוף קול הכרה, לא יצאו, שהרי קול פסול מערב עם קול השופר: **(ז) לא יצאו.** וכתבו הפוסקים, דכסת דבר זה תלוי בעמק הבור או ברחוק

באר הגולה

תקפו א (א) או בתוף המערה. עין מה שכתבנו במשנה ברורה דבבנין שרבו על הפרקע וכו' הוא דברי הפ"ג אברהם, ונשמא, משום דעקר קול הכרה בא מעמק הבור, וכמו שכתב הרא"ש לשיטת רש"י, אבל על גבי פרקע ליכא קול הכרה, ומסתבר לה להפגין אברהם דאפילו כרב הבנין על גבי פרקע נמי אין קול הכרה נשמע, ולפי זה אם יש בבית מקום נמוך כעין בור ותקע שם יצא, ומכל מקום נראה דכל זה אם אין המקום הנמוך כמקום אלא הוא מערב ומתערב עם הבית, אבל אם זה המקום כמקום כפרשים, כדאי אפשר להשמע שם קול הכרה ודאי הוא כמרתף, וגם כאינו כמקום אפסר דדוקא כאינו עמק הרבה, אבל אם המקום עמק הרבה אפסר דאינו מועיל בזה שהוא מעט לגבי בנין גבוי, וצריך עיון. ודע, דבמשנתנו נקט בור ודוח לענין קול הכרה, וכפי המבאר בש"ס בבא בתרא דף סו, בור בפרקע ודוח בבנין, ולפי פרוש הרמב"ם בפרוש המשנה, כיון הדוח הוא על גבי פרקע, עין בפרושו במתנין דראש השנה ובבבא בתרא פ"ד וכללים פ"ה, וכן פ"ד ש"י בסוגין דף כו, אבא דלכאורה רש"י סוחר את עצמו, דבערובין קב ע"ב פ"ד ש"י בבור ודוח שניהם בתוף הפרקע, עין שם, וכן הרמב"ם בהלכות סכירה פ"ה כה כתב גם כן דדוח הוא בפרקע אלא שהוא בבנין, ועין באל"ה רבה שהקשה על דברי הפ"ג אברהם הנ"ל מהא דדוח לפרוש קמא שהוא בנין על גבי פרקע, הרי דגם בבנין שעל גבי פרקע אפשר להיות קול הכרה, ומשום זה כתב להחמיר בכל גונו, עין שם, ולירידה מה שאמר שם בבבא בתרא, אחר הבור ואחר הדוח בפרקע, הינו, שעמק הדוח הוא בפרקע, ודחוק. **אכן** באמת נראה לומר לשיטת הפ"ג אברהם, דלכלי עלקא דוח הוא בתוף הפרקע בבור ומחלות, דכתבא חשוב להו בפרק המוכר את הבית, וכן משמע שם בסוגיא דף סג ע"ב, עין שם, אלא שבנין כהתלים והתחלים גבוהים ומגיעים מעל שטח הבור, וכמו בורות שלטו שהתחלים יוצאים שער אפה או יותר מעל הפרקע, ונראה עוד שהדוח הוא סתרה למעלה, וזה שכתב הפ"ג אברהם שהוא כעין מרתף, ולפי זה אין סתירה כלל בין הפרושים, דגם המפרשים

שכתבו דדוח הוא על גבי פרקע כונתם להכתלים העומדים והיוצאים, אבל עקר הדוח הוא כמו בור חפור בפרקע לכלי עלקא, ונראה בזה לשון פרוש המשנה להרמב"ם בפ"ד דבבא בתרא שכתב דאין הבור ודוח נראין, עין שם, ובהו מ"ש הכל, ופשוט דכזה שיוצאים התחלים ממעל לא משוי להו בבנין שעל גבי פרקע, שהרי הוא מועט לגבי הדוח שבתוף הפרקע, ונראה שזה היה דעת פ"ג אברהם בפרוש דוח, ולהכי הסמך לדינא דדוח האי בבנין שרבו על גבי הפרקע משוי לה לבנין, וכן נראה שפרש הגר"י בדבריו, עין שם, וכן נכון לדינא. ודע, דבענינו השמיט הרמב"ם דינא דדוח וכתב סתרה במקומה, והוא כמו שכתבנו דדוח הוא גם כן סתרה למעלה כעין סתרה. **ודע עוד,** דיש להסתפק כמה שנהוג בבנין חומה לעשות קוקה תחתונה, והוא דירה גבוהה תחת הפרקע והחלונות הם למעלה מן הפרקע סמוך לארץ, התוקע שם מה דינו להעמיד בחוץ, אולי אין הקול מתגלגל שם ומתערב עם קול הכרה כמו בבור ובדוח, וצריך עיון:

יב) ואם קול הכרה שמעו לא יצאו. עין במשנה ברורה שדבר זה תלוי לפי עמק הבור והרחוקו מפניו, וכתב הט"ז, דלפי זה אפילו בתוקע בבית הנקטת ניש עומדים בחוץ קצת רחוק מפניו, יש בזה גם כן שכיחות הבתנה לפי הרחוק מבית הנקטת, עין שם, ונאין לפקשות על דבריו סתמיות דלא אשכח דינא דקול הכרה אלא בבור ודוח, ואם אימא, הרי לה למכלל גם בית הנקטת כהדוח ולענין עומד מחוץ לו ברחוק מקום, וכמו דמביא בסוף אחריו בית הנקטת לענין גונו, ומשמע מה דלא שיקא כלל דקא דעומד בלא בבית ואפילו ברחוק מקום, יש לומר דדעה להשיבנו להפוך, דאפילו בעומד סמוך לו פשוט נשמע קול השופר, כדאי יצא גם כן דלא יצא כגון חיצא שלא כיון לבו, ודמקא. ונראה שהט"ז דמפרש קול הכרה קול חלוש, וקול הנשמע מחוץ לבנין וברחוק אינו כל כך חזק כמו קול שנשמע סמוך וטבפים, אבל לעניות דעתי, דקול הכרה האמור לענין שופר פרושו קול מערבב וכלשנא דנקרא בסוגין, ליפוק בתחלת תקיעה טקמה דליערבב ללה, וקול כזה אינו נשמע מחוץ לבנין שעל גבי פרקע ואפילו בעומד רחוק מפניו, אלא בקול שיקא תחת הפרקע, וכן מצאתי להדיא לרבנו מנחם, וזה לשונו על מה שכתב הרמב"ם בור ומערה, אמר המפרש, בור הוא בחפירה והוא עגול, ומערה הוא סתרה בקריו ומרובעת, ודרך אלה הפקויות, כשאדם צועק ומדבר או תוקע בהן, שמתבלבל הקול ונראה כאילו אחר מדבר כגודו, ואותן העומדים בבור וכו' לפי שהקול אינו מתבלבל להם, אבל העומדים בחוץ שהקול מתבלבל להם יותר מאשר בבור וכו', עין שם, אחר כך מצאתי בהלכה ברורה ובמטה יהודה שחולקים גם כן על הט"ז, ועין שם במטה יהודה שפס"ס דלא אמרו אלא בבור, אבל במקומות שרים פשיטא דלא שני לו בין עומדים בקרוב או ברחוק, וכל שמיניע להם הקול לעולם קול שופר הם שומעים, ואם הם רחוקים יותר גם הקול לא שמעו, עין שם, ומכל מקום למעשה אין לזוז מדברי הט"ז.

שער הציון

ושאר פקושים מורים לזה: ד. רש"י, ו. וקרא: ו. ראש השנה כטו: ז. רש"י וכן מוכח בש"ס דמס"ר, דליפוק בתקיעה סתמי דליערבב כלה נוצח גם כן כמאי חלוקה נאות ב מה שכתבו בשם הרמב"ם ורש"י בזה, אכן כמור קמ"ל שצ"ל שפס"ס אלא קול הכרה, ואולי לא דקא נכחו: ח. בית יוסף בשם הרא"ש, ומה שכתבתי, רש"י אמר שרי עד וכו', הוא דעת הט"ז:

כג קלא, רש"י, קלב, רמב"ם:

תקפו א. א. ר"ל בשם רב האי גאון, וכן כתב הרמב"ם: ב. פ"ג אברהם: ג. מלשון רש"י משמע דשם לעולם נשמע קול שופר, אכן מלשון הרמב"ם מבאר דמן הסתם נשמע שם קול שופר, ובנראה לו דקול הכרה שם כדאי לא יצא, עין שם, ואפשר שם רש"י

ג. סיפרא ודבא קמ. ד רבנן זיתים.
 (* ובגין קרם שפלה עמוד השחר.)
 ה. שם בשם יש אומרים ושכן עקר דפלה נראה שהסכים הראשי וכן קרב השור בשם בעל העמוד. ו שם בשם יש אומרים וכן קרב השור.

(ח) וכן התוקע לתוף יחבית גדולה וכיוצא בה, אם קול שופר שמע יצא, ואם קול הכרה שמע לא יצא: ב. יאם התחיל לתקע בבור (ט) ופלה חוץ לבור וגמרה, יצא, שכל מה ששמע בין מפנים בין בחוץ היה קול שופר: הגה (י) וכן אותם שהיו בבור בתחלת התקיעה (גמרא): ג. יהשומע מקצת תקיעה (יא) שלא בחיוב ומקצתה בחיוב, או שאומר לתוקע (יב) במתעסק בן להוציאני ידי חובתי, (יג) ותקע ומשך בה שעור תקיעה, (יד) לא יצא. (טו) ויש אומרים ישצא

באר היטב

לחור יצא ידי חובתו, וכשארם בבור והשופר בחוץ שומע קול שופר, כ"ח מן אברקם. ושי' ספיר קטן ג לא קרב בן, עין שם: ד. שצא, וראשון עקר, פוסקים וחרונים:

משנה ברורה

באר הגולה

שכל האחרונים העתיקו דבריו להלכה, והשומע קול שופר מאחורי בית הכנסת ברחוק מקום, תלוי לפי הבחנתו אם שמע קול שופר או קול הכרה, ומדבריו רבנו מנוח גם כן אין ראיה לנגד דברי הט"ו, שאף על פי שהוא מפרש קול הכרה הוא על ידי בלבול הקול, אפשר דעל ידי רחוק מקום נקרא גם כן קול הכרה, ועין בגשני דף מט, לא ששמע קול הכרה אלא כדי שיהא נרות דולקות ומטות מצעות, אלקא דקול הכרה אינו מנוח ודקא על בלבול הקול אלא על קול בעלמא לא על דבר ברור, ועל ידי הכל הבור שהוא עומד, מתבלבל הקול ואינו נשמע קול שופר ברור אף שהוא בסמוך, וסברת הט"ו ושאך אחרונים, דעל ידי רחוק מקום מחוץ לביתו גם כן אין הקול שופר ברור, ודע עוד, דבש"ס קמחב"ן אהא דסלקא דעתך דתחלת תקיעה בלי סוף תקיעה כשר, מהא דהתוקע לתוף הבור אם קול שופר שמע יצא ואם קול הכרה שמע לא יצא, ואמאי, ליפוק בתחלת תקיעה מקמה דליערבב קלה, ומשמע מזה דערבוב הקול אינו בא בתחלת התקיעה אלא באמצעיתה, וקשה, מנא לן דהיה שעור תקיעה מקמי דתחילי הקול להתערבב וולדת הש אומרים דאם היה שעור תקיעה אף למספיקא יצא, ולסלקא דעתך ונקרא אף בלא היה שעור תקיעה יצא ויחא, וקשהו היא לרעה ראשונה, ומקצאני להרמב"ן והרמב"א שצמרו בזה ותרצו, דאפשר טרלא קמני אם קול הכרה הוא אלא קול הכרה שמע, משמע אף שיהיה גם קול שופר בתחלתו ובכשעור, אפלו הכי לא יצא אם שמע גם קול הכרה, ונכתבו עוד, ואי נמי, קים להו לחכמים דלא מערבב קלא בבורות אלא למאן דמאריך טובא ותקע בהו, עד כאן לשונם, ולפי תרצו זה, עקר חשש דקול הכרה הוא דקא בהאריך בהתקיעות טובא, אבל במאריך בכל תקיעה ושברים רק כפי השעור שנתנו חכמים, לייבא כלל קול הכרה, אמנם מכל הפוסקים דסתמו בזה לא משמע כן, ועל כרחך דסב"א להו בתרצו קמא של הרמב"ן, ודע עוד, דבשם הוא לתוקע בין ההרים או ביצר נשמע קול החזון, ומדסתמו הפוסקים ולא הזכירו דיש לזהר בענין זה משמע דאין זה ערבוב הקול, אלא הקול נכסל אחר שנגמר הקול הראשון:

שמעו גמר התקיעות שתקע בחוץ בהיותם בבור, ולא חישין לקול הכרה, ודקא מבפנים לחוץ נשמע קול הכרה, אבל לא מבחוץ לפנים, ולמעשה יש להחמיר "בשלא יצאו לתקע שנית בלי ברכה אם אינו ברור להם שקול שופר שמעו, התוקע שהכניס שופר לבור ותקע והוא בעצמו עומד פלו מבחוץ, העומדים בבור יצאו בתקיעתו" (והוא עצמו לא יצא, אלא אם כן ברור לו שקול שופר שמע: ג. (יא) שלא בחיוב. בגון קרם עמוד השחר, וכדלקמן בסימן תקפח: (יב) במתעסק, להתלמד או לשם שיר בעלמא, דלא יצא, וכדלקמן סימן תקפט סעיף ח: (יג) ותקע ומשך, רוצה לומר, שהאריך תקיעתו בשבילו: (יד) לא יצא, שהרי על כל פנים "חסר לו התחלת התקיעה", והוא הדין נמי אם כל התקיעה היה בחיוב אלא שהוא נכנס באמצע התקיעה, או שיצא מבית הכנסת באמצע התקיעה ושוב לא שמע, לא יצא אף על פי שהיה שעור תקיעה כמה ששמע, וכמאן דשמע חצי שעור תקיעה דמי: (טו) ויש אומרים דיעא, וסברא ראשונה כ"ע עקר וצריך לחזור ולתקע, ואף על פי כן לא יכרך עליו, דספק ברכות להקל, ויותר טוב שישמע הברכה מאחר שלא יצא עדין:

שער הציון

נשמע, ודע, דמספיק זה מבאר דריא דקול הכרה יצא אפלו לענין התוקע בעצמו, ושצא דמלתא הוא דמעות שופר הוא השמיעה ולא התקיעה, וכמו שכתב הראשון בפרק ד סימן ה: טו, בית יוסף ט"ז תורה שלום ומטה יהודה, וכן כתב הסתם סופר בהנהיגיו: טז, ביה וקמן אברקם ופרי תרשי, יז, משה אפרים: יח, פרי מגדים, ומקום, ומקל מקום מתיב דברר מקרי להוציא אחרים: יט, והוא הדין לענין התוקע בעצמו, שאם תקע בתחלת התקיעה במתעסק ואמר כך התבונן ונמר התקיעה לשם מצוה, גם כן לא יצא: כ, פרי תרשי ומטה יהודה ופרי מגדים בדעת הט"ו לבטל סימן תקפט, ויבאר שם במשנה ברורה, ואין לחלק בין הנה מקצת תקיעה פסולה כמו בתוקע מקצת קרם שפלה עמוד השחר ובין ענינו שהתקיעה כלה בחיוב רק הוא לא שמע בקלה, ודחו רק לפי סלקא דעתך דשים דף כח ע"א, אבל לפי הספיקא דכי קאמר רבה בתוקע ועולה, לא שיי' לן כלל וכל שלא שמע כלה תקיעה לא יצא, וכן משמע בראש בסימן, עין שם, ואין לבטל בסימן תקפט סעיף ד במשנה ברורה: כא, מן אברקם בשם הפוסקים, וכן קרב הנריא: כב, משה אפרים:

ט, ראש, וכן נראה שם דעת הרמב"א, עין שם בפרישו למשנה, אכן לסלן שם ברבור המתחיל אפר רב הוצא נראה לכאורה שספיקא כדורש שאך ספרשים: י, ט"ז, והוסיף עוד סברא, דדלקא אין אנו בקיאי להבחין בין קול שופר לקול הכרה, וכן כתבו הנרי"ו ומטה אפרים: יא, כן כתוב בספר משנה בשם ה"ר טודרוס בבנות דברי הרמב"ם, ומסתמך שם מלשונם ודוא גם כן לשון המכיר) שלא קרב התוקע בתוף החבית אלא לתוף, דמשמע שעומד בחוץ, וגם דעת הר"ן בעצמו הנה כן, עין שם, וכן דעת הגל בו וכן קרב באלה ובה בשם מגולי צדק וכן הסכים ספר תרשי: יב, ר"ן בבנות דברי הרמב"ם והעתיקו כן רב האחרונים: יג, רבנו מנוח, ופה שהקשה הפנן אברקם דאי אפשר לעצמם, ואם כן שקא יצא השופר תחלה קרם לאונים ושקע רגע אחד באוני בפנים קול הכרה מבחוץ, אינו מברר, דאין הקול מתחלה מקול צלול לקול הכרה בשעור חוט השדרה וחוץ, ודרי אפלו השומע בחוץ והתוקע בפנים, איתא בנפרא דמתחלה הקול צלול, וכל שכן בזה, ובנות הנקרא הוא רק שלא יצא כל ראשו מן הבור קרם שפלה השופר: יד, עין מן אברקם סעיף קטן ג דיעא, והוא אף לעצמה בפעם קטן ד דמבחיין לבטלים קול שופר

שאם לא ביטל אחד מהם לא יצא, והכי איתא בתוס' (שם כ"ז: ד"ה אם) גבי נתן שופר בתוך שופר שהקול יוצא באויר שבין חיצון לפנימי, וכירד עוד הרא"ש שאף קול הפנימי שומע והוא ב' שופרות ע"כ. משמע דטעמא משום דקול אחד יוצא מבין ב' שופרות, ה"נ בנדרן דידן. מיהו אם נותן דעתו לאחד מהם בלבד אפשר דיצא. ומתוך דבריהם (ג) אולי נשמע לדברי רבינו ירוחם שהביא הב"י שאם סתם פי הפנימי ולא שמע אלא קול היוצא באויר שבין חיצון לפנימי דיצא, משום דמין במינו אינו חוצץ והו"ל כקדחו בזכרותו:

סימן רעו

שאלה. היו יושבין במערה וקורין את המגילה, ואחד שומע מרחוק הבת קול וכן בשופר אם יצא, ולא ששמע קול הברה אלא בת קול ברור:

תשובה. אפשר דכיון דבעינן (ריה כפ.) שומע ומשמיע, ואותו בת קול שנעקר ונצטייר באויר ופורח אין לו עוד קשר עם המשמיע דלא יצא (א). רמז לדבר מפיו יקרא אלי (ירמיה לו, יח), דבעינן שומע מן הפה. ולפי זה אפשר שעדים ששמעו בת קול של מגדף שאין מעידין ואין ב"ד מקבלין בת קול, ויש בעין ראה מאריתא דדלאי דפרק כל הבשר (חולין קו.):

גן חלק"ט

(ג) ראיתי בערוך השולחן (סי' תקפ"ו אות כ"ד) שכתב דודאי אין ללמוד משום מקום שרצו למעט שלא יתקע בב' שופרות כי א"א לעשות כן בדרך הטבע, ועוד דבלא"ה אסור מטעם בל תוסיף כב' לולבים. ועל דבריו הראשונים לא אדע דבעיני ראיתי תקיעת אדם בב' שופרות כמו"כ פעמים, ומדוע כתב דהוא לא אפשר כלל.

ובענין בל תוסיף בלולב אם יש בו משום בל תוסיף והאם דומה לב' שופרות עיין רמב"ם וראב"ד (הל' לולב פ"ו ה"ז) ומ"מ וכס"מ שם, מ"ב (סי' תרנ"א סקנ"ט) וביכר"י שם, ועיין בשו"ת אג"מ (ח"א אור"ח סי' י"ג).

רעו (א) דברי רבינו עמומים וצריכים ביאור למה כונתו שהקול מצטייר באויר ופורח ואין לו קשר עם המשמיע, ונפק"מ למה שלמדו מדבריו בדברי האחרונים לגבי יציאה יד"ת במכשירים שנתחדשו בזמנינו כרמקול וטלפון וכדומה, גם יש לברר אם יהיה חילוק לענין זה בין שופר למגילה וקידוש ושאר דברים שבשמיעה.

הנה לגבי תקיעת שופר גופא נחלקו באחרונים מהו גדר קול הברה שעליו נאמר במשנה שלא יצא

ובשתי שופרות הריעותא היא כי שומע שתי קולות, ואם הוא משתי בני אדם אה"נ דיצא. וכתב דרבינו סובר שצריך לשמוע קול תקיעת אדם אחד, והשופר הוא כלי לשמוע את התוקע בו, ועל כן סובר רבינו שכשם שבשופר בתוך שופר מתחלק קולו לשתי שופרות כן התוקע בשתי שופרות מתחלק קולו לשתייהם, וסיבת הפסול אחת היא, ששומע שתי חצאי קולות. אבל הוא עצמו העיר על סברא זו שאף אם נכונה היא א"א לאמרה בדעת רבינו כי כתב לעיל (סי' רי"ח) לגבי נאכד השופר, שמן הברכה לשמוע קול שופר ולא לשמוע קול התוקע בשופר, משמע שהשופר הוא החפצא של המצוה ולא התוקע, והביא משמיה דהגר"ח קניבסקי שליט"א שחלק על עצם דברי רבינו ששייך כאן קולא שיכול ליתן דעתו לצאת ע"י אחד מהם. וכתב בשם ח"א שאין כונת רבינו לדמות לגמרי תוקע בב' שופרות למניח שופר בתוך שופר, אלא שכונתו שסיבת הפסול שיה בשניהם דבעינן שופר אחד ולא שנים, אלא שבתוקע בשתי שופרות יועיל לו אם יכון לאחד מהם, משא"כ בשופר בתוך שופר לא יועיל לו כי זה קול אחד שנעשה משניים, וא"א להפריד את הקול.

קריאת המגילה

סימן יא

מקרא מגילה ע"י מגביר קול

נשאלתי מהגרי"א הרצוג מקרא מגילה ע"י מכשיר מגביר קול אם יוצא. אמרתי, דלכאורה יש לחלק בין שמיעת קול שופר לשמיעת מקרא מגילה, דאם קורא את המגילה ע"י שפופרת, שהקול משתנה על ידי זה נראה דיצא, ובכגון זה בשופר לא יצא. וראיתי ב"גליוני הש"ס" (ברכות דף כה ע"א ד"ה ערוה בעששית) שכתב דיש להסתפק בשמיעה ע"י דבר אחר כגון שמיעת קול שופר או מגילה ע"י טלפון שנתחדש בשנים הללו, והביא ע"ז דברי שו"ת "הלכות קטנות" (ח"ב סימן מה) שאלה: חרש המדבר ואינו שומע אלא ע"י שעושה כלי לאזנו כמין חצוצרות מהו, והשיב דנראה פשוט שחייב בשופר וכו' והרי אמרו לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה (סוכה דף לו ע"א), אף אנו נאמר שמיעה ע"י דבר אחר שמה שמיעה, ולענין לכאורה יש לדון בדבריו ולומר דשופר ומגילה לא דמו אהדדי, דבשופר אם יש בו תערובת קול אחר פסול, וקול היוצא דרך טלפון ורדיו יש בו תערובת קול ממין אחר, אבל לענין מגילה יש לדון דשפיר דמי.

אם אפשר לצאת ידי חובת מגילה במכונת שמיעה

וכעין זה השבתי להגרי"א ווייס אב"ד דמנשסטר, לענין שמיעת קריאת המגילה ע"י מכונת שמיעה, שלדבריו חרש השומע ע"י מכונה דינו "כשומע קול הברה" דאינו יוצא ידי חובת קריאת התורה, תקיעת שופר ומגילה, מטעם דאיננו הקול של הש"ץ. וע"ז השבתי לו דלפום ריהטא לא בחדא מחתינהו, דזה שמצינו במשנה ובגמרא לענין תקיעת שופר (1)

השוואה בין מגביר קול לקול הברה, שבשופר פסול ובמגילה כשר

(1) דזה שמצינו לענין תקיעת שופר דאם שמע קול הברה וכו', מרן משחה מגביר קול לקול הברה שיש בו תערובת של קול אחר פסול, ונקט שקול הברה מעכב בשופר ולא במגילה, וכעין זה העלה בספר "מנחת אלעזר" (ח"ב סימן עב).

ולכאורה יש להביא ראיה שקול הברה פסול בשופר ולא במקרא מגילה, מהא דאיתא במשנה ד"ה (דף כו ע"ב): "התוקע לתוך הבור אם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא, וכן מי שהיה עובר אחורי ביהכ"נ או שהיה אחורי ביהכ"נ או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה אם כיון לבו יצא וכו', ומדנקט ברישא לגבי קול הברה רק שופר ובסיפא לגבי לא כיון לבו נקט גם מגילה משמע שפסול קול הברה שברישא אינו אלא בשופר ולא במגילה.

ראם שמע קול הברה לא יצא, הוא משום דבשופר מעכב אם יש תערובת של שופר אחר או שאינו ממין שופר, אבל בקריאת התורה או במגילה, הרי הוא שומע קול הקורא, אלא שמעורב גם קול אחר, יש לדון דשפיר יוצא גם כשמתערב בו מקול אחר, דהכל הוא מכח הקורא וכל הקולות כשרים אלא שיהיה מכח בר-חיובא², כן נראה לכאורה וצריך עיון בזה. [ויש לעיין בזה מדברי "הלכות קטנות" (ח"ב סי' רעו) שכתב שם ח"ל: שאלה, היו יושבים במערה וקורין את המגילה וא' שומע מרחוק הבת קול וכן בשופר אם יצא ולא ששמע קול הברה³] אלא בת קול ברור. תשובה: אפשר דכיון דבעינן (ר"ה כט.) שומע ומשמיע ואותו בת קול שנעקר ונצטייר באויר ופורח אין לו עוד קשר עם המשמיע, דלא יצא, רמז לדבר מפיו (דבר) [יקרא] אלי (ירמי' לו) דבעינן שומע מן הפה ולפי"ז אפשר שעדים ששמעו בת קול של מגדף שאין מעידים ואין ב"ד מקבלין בת קול. ויש כעין ראייה מאריתא דדלאי דפרק כל הבשר דף קו, עכ"ל].

סעם ודברל בין שופר למגילה לענין קיל דברד

וטעם הדבר יש להסביר עפ"י דברי הראשונים שהובאו במקראי קדש (להלן סימן יג, כו), שבשופר המצוה היא השמיעה ובמגילה המצוה היא הקריאה ולכן לענין שופר בשומע קול הברה הרי יש בשמיעה תערובת של קול אחר פסול, וגם לתוקע בעצמו שייך הפסול של קול הברה כיון שעיקר המצוה היא השמיעה ויעויין ב"שער הציון במשנ"ב (סימן תקפו אות יד) שכתב: "ודע דמסעיף זה מבואר דדינא דקול הברה שייכא אפילו לענין התוקע בעצמו, וטעמא דמילתא הוא דמצות שופר הוא השמיעה ולא התקיעה וכמו שכתב הרא"ש בפ"ד סימן ה", משא כ במקרא מגילה שהמצוה היא הקריאה, וגם השומע מהקורא יוצא יד ח מתורת שומע כעונה וכאילו קורא בעצמו (ולענין שומע כעונה אין סגם בתערובת קול אחר) ויעויין "מקראי קדש" סימן יד

(2) דהכל הוא מכח הקורא וכו' יסודו של מרן בזה הוא, שהעיקר הוא שהקול יבוא מכח בר חיובא, ובמקרא מגילה שהמצוה היא הקריאה, אפילו אם הקול של הקורא בא דרך מגביר-קול או סלפון יוצאים בזה יד"ח, כיון שסוף כל סוף בא מכח הקורא שהוא בר חיובא, וכל שבא מכח הקורא נחשב כקול ממש. ובוה נסתרו דברי המערערים על מקרא מגילה ע"י מגביר-קול או סלפון — משום שדרך הסלפון או המגביר-קול לא נשמע קול האדם אלא קול אחר שנתהוה מקולו, ודומה לתקליטים, אבל לפי האמור אינו דומה לתקליט שנפסק כח האדם ונעשה קול אחר, אבל במגביר-קול או סלפון, אפילו אם נאמר שלא נשמע קול האדם אלא קול אחר, מ"מ עדיין לא נפסק כח קול האדם, ולא נשמע הקול אלא כשהוא קורא, והכל בא מכח הקורא ונחשב כקולו ממש.

(3) וא' שומע מרחוק וכו' ולא ששמע קול הברה וכו' עיין ט"ו (סימן תקפו ס"ק א) בשם הב"י דסיבת שומעו קול שופר או קול הברה תלוי בעומק הבור או בריחוק ממנו, ולפי"ז גם בתוקע בביהב"ג ויש עומדים בחוץ קצת רחוק ממנו יש בזה ג"כ שייכות הבחנה לפי הריחוק מביהב"ג, ויעויין שם ב"ביאור הלכה" דנראה מהט"ו דמפרש קול הברה טול חלוש, וקול הנשמע מחוץ לבנין ומרחוק אינו כ"כ חזק אבל גלעני"ד דקול הברה האמור לענין שופר פירושו "קול מעורבב" וכלישנא דגמרא מקמיה דליערב קליה וכו'. ומדברי "הלכות קטנות" אלו משמע דמפרש קול הברה כהט"ו דגור הפסול של קול הברה הוא, דמשום ריחוק המקום אין הקול חזק כ"כ כמו קול שנשמע מקרוב, וזהו דקאמר ולא ששמע קול הברה היינו שלא היה קול אחר מעורב אלא קול ברור ומ"מ פסול משום ריחוק המקום, ופסול זה שייך ג"כ בקריאת המגילה, ומרן נקט כה"ביאור הלכה" דגור הפסול הוא משום דמעורב בו קול אחר, לכן אין פסול זה רק בשופר ולא במגילה.

שאלות ותשובות סימן ע"א ע"ב מנחת אלעזר

עקב: אי צתלחנו וזה. ונתפשו כחיים חזירי ק"י קפ"ב
בדיה המורס מדרבנן:

תמצית היולא מדרבנן כ"ל להלכה. אם כי צ"ב
הכפר עשו שלא כהוגן. פה כוונת אל הוהר
בזה שלא הכיח את צ"ב לקיים לוחות האות להוצילו
העירה כח' חכר לדבר ומה שאחז"ל ופירש"י בפרשת
ויחי וזהו וזהו צדאי מופך וכו' ואקנה שם פירש"י
ולא הולכת"י אפי' לביה לחם להכניסה לארץ וידעתי
ש"ט בלגן עלי חזל דע לך שפ"י הדבור וכו' והוא
פלא צ"ש י"ל להכניסה לארץ. דהא גם שם במקום קטרת
רחל בשרה הוא ארץ ישראל ופירשו המפרשים דלארץ
היינו ישוב העיר צ"ב האנשים וצ"ב הפ"י כן. ואף
שה"י לא כל יושבי כנרת צ"ב לחם וליש לומר
להכניסה צ"ב קצרי ישראל אעפ"י ה"י כוח יוהר וה"י
לר"ך יוהר להכניסה לצ"ב קצרות העיר ומהות שקצרות
העיר גדודים ומשפחות יוהר ומצומצם ופירשו וכו' ולא
לולא שה"י עפ"י הדבור כד' שחמור רחמים על צ"ב
בדרך עצמם לגלותם (ובח"י אגדה אחרת עוד וזה
ואחז"ל) ואכ"ש צומצמו וכפטיה צפידה כן (ועי' בזה"ש
ק"י בליד לענין מקום הקצרות שה"י מוקף חומה
ואינו משומר וכן נתפשו צ"ב הכחיים ק"י קפ"ב שם וזה
שליד צ"ב להחיר לפטות מוקפים שומרים שם צהמות
ע"ש) אעפ"י כיון שכבר בקצר שנה ע"כ אם יקיימו
צ"ב הכפר המצומצם ויגדורו היטב את שדה הקצרות
שמותה שם ובאם המקום קצרות הוא של צ"ב הכפר
היהודים (ולא של פקודת המושלה ככ"ל). אז אין
רשון לפטות רק ילכו שם לבקש מחילה ממש (וכונ"ש
במהרי"ם שיק ק"י שריד) שם ויאמרו למחול ללש על
שלא הולכיתו העירה וגם כי קיימו מעש לוחות
לגדור מקום הקצרות לכבודו. וגם מהכחן שיהיו צ"ב
קך ומשגו לצ"ב הכפר צד המקום שלו (אם לא נחמו
עוד צמח קצרותו). כד' שה"י קצור בשלו לביע ויטח
בשלוט על משכנו עדי יקולו יע"י עפר צ"ב. אומנם
אם לא קיימו לגדור המקום ביה"ח. וגם אם חז"ל אין
המקום שלהם רק של המושלה והכנרת ככ"ל ולא
יעיבוהו לקטותו לאחתה עולם. אז צדאי מל"ה לעיין
ולהתחיל לקיים לוחות לפטות משם ולא יוכל להדיעט
מה ומה"ש צ"ש למועקה אם להחיר לפטותו וגם זה
צ"ב אף מדרבנן המדרשה הע"י כי היכא דמנע"י שיצא
מבשרה ובהקטנת הרב מרא דאחר דעס. הכלע"ד
כתבתי. ואחתום בצרכה אורך ימים ושנים חיים ויטפח
לנו ולכ"י בנביאם ומה להלכה וישועה צ"ב ברחמים
והללתי:

ידידוקיך באהבה ולוה"ה

(בשולי היריעה) בענין מה שכתבתי לעיל

דלחך שלו מוהר
לפטותו. והנה צחתי כח' ככ"ל דאם קימן הקרקע
צדו לא הו' לחך שלו. ור"י צ"ש כה"י אפרקמון
חזיר ק"י מ"א שחמה על החתי' דא"ך אפשר ליור
דע"י מה שהורסים ושלמים צד הקצר אחר מיהו
הי קצר שלו. הא"ך יקנה אחר ויהו שא"ך לי עוד
ק"ן צמחין וא"ך ק"ן למה ולא זכות צמחה בראשית
במדי' דף מ"ב ע"ש ופ"ל שם צ"ב וכל דלקימו
דנאות צעיק הדבר אם כאמר כן דנכל קצר גם
צדקה שהוא שלו וירשום אח"כ צ"ב כימור דה"י לר"ך
קצר בקצר שא"ש שלו עפ"י ש"כ צחתי מוהר"ם שיק
סייד ק"י ש"ס שם (והוא לה"ה צעל כה"י אפרקמון

ז"ל בדבר השאלה חכ' דקפחו צ"ב מ"א ע"ש) דאם
שי"ך לפטותו לחך שלו מוהר הא כיון שמה אדם מה
הוא שלו ומה אינו שלו הלא אין לו שום ק"ן צמחין
והכל ליורשו וקרא אחר ערום ילחמי וכו' וערום אפי'
שמה ובמהרי"ם שיק ח"י שם לדרבו דמה שהוא של
יורשיו זה קרא שלו של האם לגבי זה ע"ש ח"לם
בפשיטות כ"ל יוהר שכיון שפסקין שמה מל"ה קנה
מוקמו וכן כל שאר מה דה' אמות שקטר בהם ואף
שמה אינו קנה בראשית שם במדי' הי"ט שאר שדות
וכל נכסיו ה"י הם ליורשיו כבר מנע"ה שמה חז"ל חלו
ה"י אמות המה שלו כמו ח' צמח שדות וע"כ שפיר
יסל"ן לקנות צדו ה"י אמות ולכלם צדו וכיון שה"י קצור
בהם לא יהיו שלו שיקום וליק ק"י המהרי"ם שיק מ"ש
שהכל ליורשיו דכ"ז מלכד חלו ה"י אמות צדאי הם
שלו ולא ליורשיו כח' חלו הם צמחין וקיימו של
המה וע"י אמרו (צ"ב דף ק"ב) מנאל השדה חזרת
ביוכל ולר"ך קצור בקצר שא"ש שלו ע"ש:

עוד חזיר לפלא כי צמחתי א"י (צחתי החדשות
ק"י י"ב) מה שה"ש לפאר"ל להג"ן צעל ד' דוד
ז"ל ע"ד הבי"ח שהלכנו לפטות צעיר פאר"ל וכו' וע"ד
שאל' מעב"ת א"ך לנהוג עם הארמות הישנים אם
לקצורם או לשורפם כדאם שר"ך לשורפם וכו'. ולא
ידעתי א"ך להג"ן שא"ש חזיר הגדול ז"ל אישחשתי
המפורש להדיא צמח שומות (פ"ב בקטו) ח"ל ארץ
שפיתוהו אקור בהנאה ואם היה של א"ן הרס השצר
ושל ע"ן השקר עכ"ל המ"י שומות. וארמות שלנו הם
של ע"ן וה"י מפורש דישקר ולמה כי בלשון כדאם לי
וגם מהג"ן השואל נעלם אז זה כאשר מדפס שם
מכתב השאלה ע"ש. וה"י יעמרו ומה ליטות הכיחות
ויקולו וירכנו שוכי עפר צ"ב:

וחיים ועולם ידידו הכ"ל

סימן ע"ב

בשאלתי להלכה למועקה אם י"ס לענות אמן אחר
צרכת חזירו ששומע ע"י הטעלעפאן שהוא
המכונה ששומע קול חזירו על ידו גם צריחוק הרצח
פרקאות ומהותם ששומע שמה של חזירו ה"י אף מדרב
צפ"ה ש"ש ששומע חזירו ע"י הטעלעפאן ואומר לו לחיים
ושאלו אם י"ס לענות אמן ע"י וכן כששומע קדושה
וצרכו ע"י הטעלעפאן צריחוק ומקומות צהרם פרקאות
אם מוהר לענות כח'. ומה צע"ש א"י ח"י ק"י
פסקין כריצ"ל דאפי' מחילה של צדל אינה מפקחת
צ"ן ישראל לחזיק ששומע וכל השומע קול הע"י אפי'
יחיד והוא צב"ת אחר יוכל לענות עמו א"ך הב"י כי
צ"ס מוהר"י אומ"ב צ"ס ירושלמי דדוקא אם אין טיטף
מפסיק צד"י והוא דליכא עכ"ס מפסיק צד"י ובקט"ף
כ"י הביא במהר"ך הך בקה"ס דיענה עומ' אפי' צב"ת
אחר והך דוה"א דליכא טיטף צד"י הביא רק צ"ס
י"א ומנאל לכא"י דהך דיעה ראשונה עיקר להלכה
דיוכל לצדק וא"ך כ"ו אם טיטף מפסיק מנחין צ"ס
אז לא כיון דכתב הך דיעה ראשונה כשטיטף מפסיק
רק צ"ס י"א דיעה ראשונה בקה"ס העיקר בראשונה
כמדע הכלל בלשון מ"ן המהר"ך כ"ש הע"י צ"ד צ"י
רמ"ב ופ"י צמח"ג בכללי הוראת א"י צ"ד צתלחנו
אומנם כי שם צמח"ג צ"ע דה"ו רק כשמופרש צמח"ר
שהדיעה ה"י מפורש להיפך מדיעה צ"י אש"כ כשכותב
המחבר

וזה ק"ק ב' העיר דבאחא יש לחלק צ"ן העכרים ויז
ספק תורה הוי' וליע עכ"ד והייט כותחו דבאחא י"ל
דרק לעב"ן חיוצ שבה לר"ך חילוק רשות בשבת דלוי
חבל לעב"ן לואה למחשך רשות בפני י"ל דגם כמולת
הוי' נחשב רשות בפני ועי' ק"ס דהוי' ספק תורה
הך דולא יראה כך ערות דבר. והחינה התם חבל כסבל
ח' צביוו וספקק כריצ"ל דלש"י מחילה גרול ח"ן
ומפקת וכו' ורק הביאו מהירושלמי שלא יהי' ט"ס
ומפקת ומצחן חבל באחא ח"ן רואה הטואה לא המבד
ולא השומע צביוו והך חומרא שלא יהי' לואה ומפקת
במחן כ"ל דבדולא ל"ה רק דרבנן כיון דליש בזה ולא יראה
כך ערות דבר וכיון דלוי רק דרבנן ספיר החילוק
דהתם גבי חיוצ חטאת צעלאתה שבה ליחשב לשתי
מלכות ל"ל רק רשות דלוי ולא כמולת דכמולת ח"ן
נחשב לבני דלוי ומלכ"ל לעב"ן חומרא דרבנן ח"ב נחשב
גם רשות דרבנן שהוא כמולת לרשות בפני כה"כ
וכיון שם כ"ש ומפקת לואה היא למטה על הארץ
שהוא כמולת על הרוב צמדיחטי וחומרי גרול התם
למעלה צאירי גרול הוא רשות בפני ומרבנן כיון
דלמעלה ח"ט כמולת עוד כדלמוריק בשבת דף ז' י"א
ובטעויע ק"י שמים והוי' חילוק רשויות די לעב"ן זה ולא
נחשב לואה ומפקת עוד. והך דלמור"י בפקחים פ"ה ע"ב
ש"ס"י מחילה גרול ח"נה ומפקת פירש"י שאין הפסק
לפני המוקדס ש"כ גלוי וידוע לפכ"ו ואין קחימה לפכ"ו
עכ"ל והנה אפי' צריחוק הרבה פרקאות חס שומע
קול חבירו ע"י הטעלעפאן ומבד י"ל שיוכל לעטות אוק
או קדושה וברט. והנה ח"ן לומר דגם דכשעומד צביוו
הסמוך לצידיכ וצדידיכ החלוטת גבוהים למעלה
מעשרה והנה פתוחים וע"י נשומע הקול לחוד ציוו
ק"ס"ס חספה ולואה ומפקת ומצחן וח"ב נאמר שומע
לעטות צביוו כיון שהקול צא למעלה מעשרה ז"ל
דחילוק מוצן דהא צבית קרוב מוצן פליג לן דלא צא
גם דרך מטה רק שלמעלה נשומע יוהר חבל צומרי
הטעלעפאן שהקול כספק ומצחן דדרך העצמי בפס"ות
בפרט דרך הרחוק רק שבה חומי הטעלעפאן למעלה
לבד וכול"ך הקול צבא העלעקטרי ואין הקול כלל למטה
מעשרה דרך ה"לכו בזה ע"כ י"ל דמותר כהנר :
אמנם לעב"ן שופר שנשאלתי חס יולאין צעדיעחו ע"י
הטעלעפאן. זה פשוט לעי' דלא י"א. דלא
עדיף ומסומק לחוד הצור חס לחוד הדות לחותן
העומדים צחן חס קול שופר שומע גלי קול הצרה כלל
י"א וחס קול הצרה שומע עס קול שופר לא י"א
כמו פס"י צרה דף כ"ח ע"א וצ"ע ק"י הקפ"י
והי' צא הקול ע"י הטעלעפאן מעורב לא כמו ק"ל
הא"ש שומדנר רק קולו כחוט וגם קול שופר ישמעה
גורא ויחצנר כמו דרך הצרה הטעלעפאן ח"פ :
אך זה י"ל לעב"ן קידש שבת וי"ע דפקקין בש"ע
ק"י רע"ב דחס קידש צביוו ושומע שביט ושלחן
ערוך גם לפני שביט י"א שביט חס נחב"ן שומע
ומצחן ח"ב חס שומע ע"י הטעלעפאן ג"כ יולא חבירו
כשלקח ערוך לפני גם חס הוא צריחוק הרבה
פרקאות (מעטם שהזכרנו דלא ויקרי לואה ומפקת
באחא צב"ן זה) אך בשבת וי"ע מחילה חסור לרנר
ע"י הטעלעפאן כו"ס האחן צביות בית י"ח ח"ב
וי"ד צמחחות והגות ק"י ל"א מוקדס דע"י קבירה
זרס העלעקטערי טולר כח עלעקטערי בשבת וכן לר"ך
להכות צמחחות חסו ומשומע קול צב"ל ע"ש. — וכן
לעב"ן מצייל כמלכ"ל חס יולא השומע ומקורא צעלעפאן
ומכל הכרדים שחחר השואל לא מלכ"ל לחסור. דבאחא
צמילה לא פסל חס נחעבה קול הקורא בהצרה צמיעה
צריחוק מוקדס וכיו"ל ח"פ :

ז טור והורא.
ח אריות חיים בשם
רמב"ם וזהו ש' כריות מו.
י טור בשם רמב"ם וזהו.

וכרורף ישמו: ו' ויגענו אמן אחר כל ברכה, בין אותם שיצאו ידי תפלה בין אותם (כג) שלא יצאו, (כד) ובכונה, שיכון בלבו, (כה) אמת היא ^(כז) הברכה שברוך המברך ואני מאמין בזה: ז' לא ישיח שיחת חלין (כו) בשעה ששליח צבור חוזר התפלה, ואם שח, הוא חוטא, וגדול עונו (כז) מנשוא וגוערים בו. הגה דילמד קניו ^(כח) הקטנים שיגעו אמן, כי מיד שהתינוק עונה אמן יש לו חלק לעולם הבא (כל בו): ח' לא יענה אמן חטופה, דהינו כאלו האלף נקדה ^(כט) בחטף, וכן שלא יחטף וימהר לענות אותו (ל) קדם שיסיים המברך, וכן לא יענה אמן חטופה, דהינו שמחסר ^(לא) קריאת הנו"ן ואינו מוציאה בפה שתהא נכרת (גם לא יפסיק באמצע המלה) (בית יוסף בשם הערוך). ולא יענה אמן יתומה, דהינו (לא) שהוא

באר היטב

י. שמו. ולא יאמר הגדול, וישוט דאם עוסק במקום שאינו ראוי להפסיק אסור לאסור. מנ אברהם. ועין לעיל סימן סו קצו"ק קטן ט מה שכתבנו שם: יא. הברכה. וזהו בברכת הודאה כגון ברוך שאמר וישתבח ונאל ישראל, אבל בתפלה צריך שיכון אמת היא ואני מתפלל שיאמנו דבריו, כגון אברהם, עין ב"ח ובש"ה ובספר נגיד ומצוה: יב. חלין. ולא לומר עם השליח ציבור ולא יאמר השמונה עשרה עם השליח ציבור, עין בטור, ועין מה שכתבנו בקצו"ק קטן ז: יג. הקטנים. וצריך שיחנכו שיאמרו באימה ובידא, ואותן שצריכים וישיב בבית הכנסת בשחוק, מוטב שלא להביאם, ש"ה כגון אברהם: יד. בחטף. פירוש, בש"ה. והוא הדין שלא יאמר אמן בשאר נדרות בשוק או בחולם וכהאי גוונא שאין משמעות פירוש האקנת דברים, לבוש:

ועין לעיל סימן סו קצו"ק קטן ט מה שכתבנו שם: יא. הברכה. וזהו בברכת הודאה כגון ברוך שאמר וישתבח ונאל ישראל, אבל בתפלה צריך שיכון אמת היא ואני מתפלל שיאמנו דבריו, כגון אברהם, עין ב"ח ובש"ה ובספר נגיד ומצוה: יב. חלין. ולא לומר עם השליח ציבור ולא יאמר השמונה עשרה עם השליח ציבור, עין בטור, ועין מה שכתבנו בקצו"ק קטן ז: יג. הקטנים. וצריך שיחנכו שיאמרו באימה ובידא, ואותן שצריכים וישיב בבית הכנסת בשחוק, מוטב שלא להביאם, ש"ה כגון אברהם: יד. בחטף. פירוש, בש"ה. והוא הדין שלא יאמר אמן בשאר נדרות בשוק או בחולם וכהאי גוונא שאין משמעות פירוש האקנת דברים, לבוש:

משנה ברורה

גדל לאלהינו, ועוד, אם כשמתכונן צדיק בשוק ורם צריך לברכו, שנאמר זכר צדיק לברכה, צדיקו של עולם, על אחת כמה וכמה. ^(כז) וברכות שחתימתן קצר רק כשמי תבות, כפולח עורים בברכת השחר וכהאי גוונא בשמונה עשרה וכל הברכות, מהנכון לשליח צבור לזהר אז שלא למהר כל כך לחתום חתף את הברכה, אלא לשהות מעט כדי שכל העונים ישמעו איזה ברכה מסים אחר כך, וגם יהיו יכולים לענות האמן חתף. ^(כח) דאי לא הכי, למעמים על ידי הקול של עניית ברוך הוא וברוך שמו, הרבה מהעונים אינם יודעים איזה ברכה מסים, וגם ענייתם הוא איננו חתף אחר שפלה הברכה, וכל זה יש בו חשש של אמן יתומה, וכדלקמן בקצו"ק ח בהג"ה: ז' (כג) שלא יצאו, רוצה לומר, אף על פי שהם יוצאים עקבו בתפלה השליח צבור, אינם כעונים אמן אחר ברכות עצמן, שהרי מכל מקום הם אינם אומרים כלום אלא שומעים (לבוש): (כד) ובכונה וכו'. עין בח"י אדם קלל ו שקטב דינו בענייתו אמן גם על מה שאמר המברך ברוך אתה ד', דהינו, שאמר השליח צבור ברוך אתה ד' מנ אברהם, וזהו בברכת הודאה, כגון ברוך שאמר וישתבח ונאל ישראל וכהאי גוונא, אבל בתפלה צריך שיכון, אמת היא, וגם אני מתפלל שיהי רצון שיקים דבר זה (כגון בברכת אתה חונן שכתב המהפלה חנו מאמר וכו', ברוך אתה ה' חונן הדעת, וכו', אמת שהוא חונן דעה, ויהי רצון שיחונן לו גם כן דעה, וכהאי גוונא בכל הברכות), ובקדוש צריך לכוון על העיני לבא, שיאמנו דבריו ^(כז) מה שהוא מבקש שיתגלה מלכותו בעגלה ובזמן קריב, דעקר הענין כדאי יקום לבסוף, כמו שכתוב ביום ההוא יהיה ד' אחד וגו', כתב הפרי מגדים בסימן נא, דהעונה אמן אחר ברכת המפוזר לא יאמר ביחד אמן מודים אנתנו לך, כי אמן קאי על הברכה כג"ל ומודים הוא ענין בפני עצמו, רק ישקא מעט אחר תבת אמן. ^(כח) מי שנזדמן לו לענות אמן על שני דברים, עונה שני אמינים זה אחר זה, ויכון בכל אמן את הענין על מה הוא עונה, וטפי צריך לומר אמן ואמן: ז' (כו) בשעה וכו'. רוצה לומר, ^(כז) אפילו אם ירצה לזהר בסוף כל ברכה לפון ולענות אמן, כתב בש"ה, ראיתי מהחדדים אל דבר ד' שמשמין הסדור בפניהם בשעת חזרת התפלה, וצנייהם ולבם שם שלא יראו חוצה, ואז מכונים על כל מלה ומלה: (כז) מנשוא, כתב באליה רבה בשם הכל בו, אוי להאנשים שמשיחים בעת התפלה, כי ראינו כמה בתי כנסיות נחרבו בשביל עון זה, ^(כח) ויש למנות אנשים ידועים להשגיח על זה: (כח) הקטנים. וצריך שיחנכו ^(כט) שיאמרו באימה וידא, והקטנים ביותר, הרצים וישיב בבית הכנסת בשחוק, מוטב שלא להביאם, דהרגל נעשה טבע, וגם שטרידו להצבור בתפלתם, ומלכוד כל זה, נכון להקב המביא קטנים כאלו לבית הכנסת להשגיח על בגדיהם וסנדליהם אם הם נקיים, כדי שלא להכשיל בזה להמתפללים בתוך ארבע אמותיהם. ועין לעיל סימן פא במשנה ברורה קצו"ק ח: ח (כט) בחטף. פירוש, בש"ה, ^(ל) והוא הדין שלא יאמר אמן בשאר נדרות, בשוק או בחולם וכהאי גוונא, כי בכל זה אין משמעות פירוש לשון האקנת דברים, אלא ^(לא) תרא האליף בקמ"ץ גדול: (ל) קדם שיסיים, רוצה לומר, שימתין עד שיסיים השליח צבור ^(לב) כל התבה אחרונה לגמרי, ^(לג) ויש אנשים שמתחילין לענות בעוד שהשליח צבור עומד עדין בחצי תבה אחרונה, וזה אסור: (לא) שהוא חייב, דעת המחבר, דדוקא אם רוצה

שערי תשובה

עין באר היטב, ועין בתשובת הרא"ש דאיתא האומרים עם השליח צבור באמצע הברכה, אף שאין כאן ברכה למעלה שאין מוחזקין ומוחזקים בברוך וגם יש חשקה דציה, מכל מקום נראה כקלות ראש, וקבב בשלמי צבור בשם מיט דמה שקטב בשלחן צריך שישתק הנו, שלא ידבר דברים בטלים או שאר דברים שאינם מתפלת שמונה עשרה, וגם אין אסור קלות ראש אלא כמבטחים קולם, אבל בלחש נראה דצריך טפי, שמתוך יתר למה שאמר הטעם, ומדבר הכיח והאליה רבה משמע דאפילו בלחש איבא קפידא, והוא אינו מוכר כן, עין שם. והנה לזה כתבתי והאליה רבה ויש לחוש דכשנרא דלשנא יבא גם כן לומר הברכה ויהיה ברכה לבטלה, ויש מהגין כמספר ראש השנה בסמךי סליחות וברכות שזכרנו לומר בלחש הסמוכים עם השליח צבור כדי לומר עצמם בקונת הלב, ואין למוחזק בנים, ומה שקטב בשם הנו"ן ספאנו, קטב בשלמי צבור דאיש קפא על זה ונפטר בידע בסופן של דברים כו', והאנשים הנזכרים אל השם נהנו כמנהג חסידים הראשונים להיות הסודי קטנים לתפלה בתורה התפלה ולכוון בכל מלה, עין שם, וכן קטב בשלח: (ל) הברכה. עין באר היטב, ותבט שיאמנו הוא אמן על שני דברים, וטפי צריך לומר אמן ואמן, עין שם, ועין פרי חדש סימן פא:

באר היטב

ז' (כז) ובכונה שיכון בלבו אמת היא וכו'. עין במשנה ברורה מה שכתבנו, אבל בתפלה וכו', וזהו מדברי הגון אברהם בשם הב"ח, ולפלא ששנה לשון הב"ח, ששם כתב דזה יכון ודוקא באמצעיות, משמע דראשונות שהן מותרות לשבח אין לכוון רק שאמת הוא דבר המברך, כמו שקטב בשלחן צריך, ומלשנו שקטב דזהו בברכת הודאה וכו' לא משמע כן, ואולי יהא פליג בזה על הב"ח וסבירא לה דברכת מתיב מתיב גם כן יש בו שתי הכונות, דהינו אמת שהוא מתיב מתיב, ויהי רצון שיתקיים במהרה, ואולי דגם בברכה ראשונה שך זה, דהינו שעינת אמן הוא קאי על כל הברכה שברך המברך, שהוא גומל חסדים וקונה הכל וזוכר חסדי אבות ומביא גואל וכו', ואם כן שך בזה גם כן שתי הכונות, לבר בברכת אתה קדוש לחוד לא שך רק כונה אחת, ולכך סתם הגון אברהם, ובפרי מגדים לעיל בסימן נא העתיק מן הש"ה, דבשלוש ראשונות לא יכון רק הכונה הקטוב בשלחן צריך, עין שם טעמו, ולפלא שלא זכר כלל מדברי הגון אברהם הנה שהעתיק את דברי הב"ח ושנה בלשנו, משמע דהוא פליג על זה, וצריך ציון למעשה:

ח ^(לא) קריאת הנו"ן. נקט מלתא דשכיח, והוא הדין אם מחסר קריאת האליף או הס"ם, ב"ח ועלת תמיד:

יפון העונה את האמן, אמן שיהיה מברך שם ד' שהיה מנ אברהם, וכהאי גוונא בכל הברכות: (כה) אמת היא, וזהו בברכת הודאה, כגון ברוך שאמר וישתבח ונאל ישראל וכהאי גוונא, אבל בתפלה צריך שיכון, אמת היא, וגם אני מתפלל שיהי רצון שיקים דבר זה (כגון בברכת אתה חונן שכתב המהפלה חנו מאמר וכו', ברוך אתה ה' חונן הדעת, וכו', אמת שהוא חונן דעה, ויהי רצון שיחונן לו גם כן דעה, וכהאי גוונא בכל הברכות), ובקדוש צריך לכוון על העיני לבא, שיאמנו דבריו ^(כז) מה שהוא מבקש שיתגלה מלכותו בעגלה ובזמן קריב, דעקר הענין כדאי יקום לבסוף, כמו שכתוב ביום ההוא יהיה ד' אחד וגו', כתב הפרי מגדים בסימן נא, דהעונה אמן אחר ברכת המפוזר לא יאמר ביחד אמן מודים אנתנו לך, כי אמן קאי על הברכה כג"ל ומודים הוא ענין בפני עצמו, רק ישקא מעט אחר תבת אמן. ^(כח) מי שנזדמן לו לענות אמן על שני דברים, עונה שני אמינים זה אחר זה, ויכון בכל אמן את הענין על מה הוא עונה, וטפי צריך לומר אמן ואמן: ז' (כו) בשעה וכו'. רוצה לומר, ^(כז) אפילו אם ירצה לזהר בסוף כל ברכה לפון ולענות אמן, כתב בש"ה, ראיתי מהחדדים אל דבר ד' שמשמין הסדור בפניהם בשעת חזרת התפלה, וצנייהם ולבם שם שלא יראו חוצה, ואז מכונים על כל מלה ומלה: (כז) מנשוא, כתב באליה רבה בשם הכל בו, אוי להאנשים שמשיחים בעת התפלה, כי ראינו כמה בתי כנסיות נחרבו בשביל עון זה, ^(כח) ויש למנות אנשים ידועים להשגיח על זה: (כח) הקטנים. וצריך שיחנכו ^(כט) שיאמרו באימה וידא, והקטנים ביותר, הרצים וישיב בבית הכנסת בשחוק, מוטב שלא להביאם, דהרגל נעשה טבע, וגם שטרידו להצבור בתפלתם, ומלכוד כל זה, נכון להקב המביא קטנים כאלו לבית הכנסת להשגיח על בגדיהם וסנדליהם אם הם נקיים, כדי שלא להכשיל בזה להמתפללים בתוך ארבע אמותיהם. ועין לעיל סימן פא במשנה ברורה קצו"ק ח: ח (כט) בחטף. פירוש, בש"ה, ^(ל) והוא הדין שלא יאמר אמן בשאר נדרות, בשוק או בחולם וכהאי גוונא, כי בכל זה אין משמעות פירוש לשון האקנת דברים, אלא ^(לא) תרא האליף בקמ"ץ גדול: (ל) קדם שיסיים, רוצה לומר, שימתין עד שיסיים השליח צבור ^(לב) כל התבה אחרונה לגמרי, ^(לג) ויש אנשים שמתחילין לענות בעוד שהשליח צבור עומד עדין בחצי תבה אחרונה, וזה אסור: (לא) שהוא חייב, דעת המחבר, דדוקא אם רוצה לצאת באיזה ברכה שהוא חייב, כגון שרוצה לצאת ידי תפלה וקדוש וכהאי גוונא, ^(לד) אבל אם אינו חייב כגון שקבר התפלל לעצמו, אף דמצוה לכל אדם לשמח חזרת השליח צבור, מכל מקום אין עליו חייב בעצמיות הברכה, וכל שכן אם האמן הוא מסתם ברכות דעלמא, מפר לדעת המחבר לענות אף

שער הציון

כג. ששט: כד. בית יוסף, ומשעם זה יש נקצין לומר ברוך הוא וברוך שמו, דאמן תפרי ספנו וזהו פסוקה רב, אבל נכון לענות כמו שכתבנו: ז' כה. פרי מגדים: כו. שער השוהב: ז' כז. כן משמע סאמרינים: כח. פרי מגדים בשם

כ כריתות מו. ל בית יוסף בשם ר' הירש
סמית פסוק א סמיתות
כריתות בשם הירשלי.
מ חסות שם. 1 ספר
הירשלי.
(*) צ"ל וביד. והוא
ר"ת רב מן צדק.

חֵיב בברכה אחת. וי"ו שליית צבור מברך אותה וי"ו זה אינו שומעה, (י"ב) אף על פי שיודע איזו ברכה מברך השליית צבור, מאחר שלא שמעה לא יענה אחריו אמן, דהרי אמן ותומה. הגה (י"א) ויש מחמירין דאפילו אינו י"ו מחיב באותה ברכה לא יענה אמן (י"ג) אם אינו יודע באיזה ברכה קאי שליית צבור, דנה נמי סקרי אמן ותומה (שור בשם "אשכנזי), ולא יתחין עם צניח האמן, אלא (י"ד) מיד (לה) שכלה הברכה יענה מ"ה אמן (אבודרהם): **י"ז** ולא יענה (י"ח) אמן קערה אלא ארקה קצת יבדי שייכל לומר אל מלך נאמן. ולא יאריך בה יותר מדאי, לפי ששארין קריאת התבה נשמעת כשמאריך יותר מדאי: **מ**. יאם יש (י"ח) קצת מהעונים וי"ו שמאריךין

שערי תשובה

(י"ח) אמן. ע"כ באר השם, וצ"ל כרית יוסף בשם ספרי מולט, שליית צבור ששים קנן אכרסם ותחילת חכך אפה גמור, אינו יכול שוב לצנות אמן, דהא אפילו אם כבר קלה צניח אמן מ"ו, כל שכן אם כבר התחיל ברכה אחת וכבר נצטרך ברכה ראשונה, ע"כ שם:

באר הגולה

וי"ו שליית צבור מברך אותה. נקט שליית צבור כדי ללמד בזה דעת האחרות חיים בשם רב האי שהובא בבית יוסף, דסבירא לה דבצבור עונה אף על פי שלא שמע בעצמו הברכה, ע"כ שם:

וי"ו זה אינו שומעה. פשוט דאפילו שמעה מתחלתה, כל שלא שמע בסופה, ונהנה לפי מה שסבאר לקמן בספר ירג ספרי ג, דריבא שהוא רוצה לצאת באיזה ברכה צריך לשמע אותה מתחלתה ועד סופה, לכאורה אם חסר שמע אפילו רק תחלת הברכה לבד, שוב אין ושא לצנות אמן עליה, ואין לומר דסאי גרעיתא בברכה זו ספקא בברכה דעלמא שאינו רוצה לצאת בה כלל דצריך לצנות אמן עליה, אם כן אפילו לא שמעה כלל, דודאי אינו יוצא בה, נמי יבא סתרי, אלא על כרחו דכיון שהוא רוצה לצאת בה והוא עצמה באופן שאינו יוצא בה, אקרו דכיון לצנות אמן עליה, אם כן כהאי גוונא נמי, וצריך עיון:

וי"ו ויש מחמירין וכו'. ע"כ במשנה ברוך דפ"ד גט"ל לא שכתבו דכונת הרפ"א הוא בכל הברכות, כן כתבו כמה אחרונים כפשוטו, ודלא כש"י, וסביל מקום לדינא צריך עיון אם יש לנהוג בזה כה"ש מחמירין הנה, כי ה"ב"ח והש"י ופנ"ג גבוירם, כלם באחר כתבו דבשאר ברכות שאינו כפון לצאת בהן סתרי לצנות אפילו לא שמע ולא ידע איזה ברכה, אך ספקא אכרסם ואלהי וקטא וחי אדם מוכח דיש לנהוג כה"ש מחמירין הנה, ונראה דשם ואל תעשה צד"ק, כי יש ענין על העונה אמן ותומה כמו שאמרו חז"ל, וגם כי כל חילום של ה"ב"ח וס"י הוא מהירושלמי שהובא בס"י, ע"כ שם, ונרשמו הוא, דין דחייב למברכה, ואין ראיה כל כך, שוב ראיתי שהנ"י באוורו וכו' לזה, ואחר כך פצארי בצנח"ה יתברך באור ורוד הנדפס סתרי שכתב כן בנדרא, דלפי גרסתו אין ראיה לזה ונראה דער גרסתו, ע"כ שם, אם כן פשוט דנה הוא טעם רש"י ותוספות שלא חילקו בזה:

וי"ו מיד שכלת וכו'. ע"כ במשנה ברוך שכתבו דשעור סד הוא תוך כדי דבור, והוא סהפרי פגרים שכתב הנראה לו, ולא הביא ראיה לזה, ולכאורה אין זה פשוט כל כך, דנהנה מקור דין זה הוא נובע מאבודרהם המובא בבית יוסף, ושם כתב וזה לשונו, יש ספרים אמן ותומה, שלאחר וסן מברכה ששים הברכה ענה אמן על דעת אותה ברכה, עד כאן לשונו, משמע לכאורה מזה דלא תליא שעורא בכדי דבור, ואפ"ר דלשנא דהרפ"א דכתב מיד דחוקי, ולענין עקר הדין לכאורה קשה, דהלא קמא לו דעד שלא כלה האמן ספי רב העונים צוין לא כליא ברכה, וכדלקמן בספרי ט"ז ובסימן קסו ספרי טו לענין בצעית הפת, ואפילו במקום שאין מוציא יד חובטת בהברכה נמי דינא הכי, ע"כ שם בספר פגרים, ולא מתחלקין שום נפקא מנה בין אם נמשך צניח העונים הרבה יותר מכדי דבור או לא, ועל כרחך משום דתחשב כאלו עומד צוין באמצע ברכה כל זמן שלא ענה אמן, ואם כן הוא הדין בעניננו לענין איש יחידי שרוצה לצנות אמן על איזה ברכה, ונמשך אחר הברכה יותר מכדי דבור, גם כן יבא סתרי לצנות, ועוד, דאפילו אם הצבור יתחילו כלם חכך לצנות בתוך כדי דבור של ברכת המקבץ, זה העונה הוא כודאי יותר מכדי דבור אחר ברכת המקבץ, דהלא הם סתרי להתחיל בתוך כדי דבור והוא על כל פנים שתי תבות אחר המקבץ, ושעור האמן הלא הוא כדי לומר אל מלך נאמן, אם כן סבילא כשהתחיל הוא קדם שהם יכלו הוא יותר מכדי דבור, ויש לומר, דשם שאני שעונים הרבה אשים אמן אחר הברכה, ובדאי יש מהן כמה אנשים שהתחילו לצנות אמן תוך כדי דבור אחר הברכה, לכן אפילו מי שהתחיל לצנות אמן אחר כך, כל אחר ואחר הוא בתוך כדי דבור של חברו, ונפקא דסאי דאפרין בשבועות לענין עדות, דף לב ע"א, כל אחר ואחר בתוך כדי דבור של חברו, וקנזי ריש פרק ד, ע"כ שם, אך סביל מקום אין הובא צריך להסתין רק עד שיקלו רב העונים, דמן הפסס אין מתחילין כלם לאמר זה אחר זה, רק מתחילין חכך, ומי שסאריך בענינו יותר סדאי אין צריך להסתין עליו, מה שאין כן בעניננו כאיש יחידי שרוצה לצנות אמן אחר הברכה, צריך שלא לשהות יותר מכדי דבור אחר הברכה, ונראה לי להביא קצת ראיה לזכרי הפרי פגרים מהא דאפרין בשבועות לו ע"א, דאמן בו שבועה בו קבלת דברים בו האקנת דברים, ע"כ שם, ונדפסק ביו"ד דזה סימן רט, ע"כ שם בבאור הנ"י, ובסימן רלו ספרי ב, ובי"ב דלענין אמן שהוא קבלת דברים, כודאי צריך לצנות האמן תוך כדי דבור, ונדפסק בריש פרק ד דנזיר, ע"כ שם בנפרא ובבאור הנ"י הנ"ל בציון א, אם כן הוא הדין בעניננו לענין אמן שהוא האקנת דברים, וכדאיא בבית יוסף, צריך להיות דוקא בתוך כדי דבור, זה הנראה לעניות דעתי בעניננו, אך לפי זה אם אחר המתין ולא ענה עד שסימו רב העונים לצנות, וצניחו היה אחר כך בתוך כדי דבור של גניחם, יצטרף עמהם ולא יהיה אמן ותומה, ויש לענין לפי זה לקמן בספרי יא בהפסח שכתב דאם קדם שכלתה צניח אמן ספי רב הצבור וכו', ולפי דברינו אפילו לאחר שכלתה ובתוך כדי דבור נמי, אך לפי מה שכתב השעם על דברי השלחן צריך בחיודי ר' עקיבא אינו ובספר קנן גבוירם וקשהקטס לקמן, נראה הכל:

מ ויש שמאריךין וכו'. ואם הסעוט שלא סימו אינם מאריךין יותר מדאי, אלא שהריב הוא שאקרוהו כפרוצה, חייב להסתין על הסעוט, אך ספקא אין צריך לתלות בזה וספרי פסרי פורדיו:

שער הציון

ה"ב"ח, לט, אלה רבה, מ, אלה רבה וספרי פורדיו, מא, קנן אכרסם, מ"ב, פרי פגרים, מ"ג, וזה דל"ל דלקא, וצ"ל באלה רבה סימן קכח פ"ד ע"כ לו שהוא הקסיר בחינת חנה, מ"ד, שם באלה רבה,

באר היטב

טו, מחיב וכו'. וה"ב"ח הקסיר אפילו אינו מחיב ואפילו יודע באיזה ברכה קאי אם הברכה היא להוציא רבים ידי חובתם, ולא קרי כיוצא אלא אם כן בברכה היותר ובברכה הנזכרת, ע"כ שם: פ"ח, אמן, ואם הוון סאריך בגזון של ואקרו אמן, יאקרו

משנה ברוך

שהוא אינו יודע על איזה ברכה הוא עונה, רק ששמע לאחרים שעונים, והרפ"א בהג"ה פליג ואמר **א**פילו בכל הברכות, אם אינו יודע על איזה ברכה הוא עונה: **(י"ב) אף על פי שיודע**, וקנזן שהוא מכדי לפי סדר הברכות, **י"ג** או שחסר משמע רק סוף הברכה: **(י"ד) אם אינו יודע** וכו', ואם יודע על איזה ברכה הוא עונה, סתרי לענות בכל הברכות **א**פילו בחזרת השליית צבור, כיון שכבר התפלל ואינו מחיב בעצם הברכה, **י"ח** ויש מאחרונים שמתמירין בחזרת השליית צבור וסבירא להו, דסבירן דתשון דכיון שיחזר שליית צבור התפלה אפילו כלם התפללו, כאלו מחיבים באותה ברכה כיון להו, ואין להם לענות אפילו יודע באיזה ברכה קאי השליית צבור, אם לא שמע סיסם הברכה מהשליית צבור נוסא, **י"ח** ויש לחוש לזה להתחלה, לזהר לשמע כל ברכות שמונה עשרה ספי השליית צבור נוסא, וגם כלא הכי, מצוה לכוין לשמע ברכת השליית צבור, וכדלעיל בספרי ד, **י"ז** אבל בדיעבד אפילו אם לא שמע רק שיער איזה ברכה משמנה עשרה ספסם השליית צבור, יענה אמן, כיון שכבר התפלל בעצמו: **(י"ח) מיד**, ותוך כדי דבור כדבור דמי, ושעור תוך כדי דבור הוא מתחלת הפוסקים, יש אומרים שלשה תבות ויש אומרים ארבעה תבות, וכיותר מזה לא יענה כלל, דהרי בכלל אמן ותומה, ובצבור קמא לו, דעד שיקלו רב הצבור לענות אמן הוא צריך בכלל הברכה וסתרי לכל אחד לענות עמהם, וע"כ בספרי (ח) (יא) ובבאור הלכה (א"ח טו): **(י"ח) שכלה** הברכה, ואם השליית צבור מאריך בגזון של ואקרו אמן, יאקרו הקהל אמן מיד, כי הגזון הרי הפסס, **י"ח** ודוקא אם סאריך הרבה בגזון, ודוקא לענין פריש, שכבר קלה עצם ההקשה אחר תבת בזמן קריב או אחר תבת דאמירן בעלמא, **י"ח** אבל אם השליית צבור מאריך בשאר ברכה בסופה באיזה גזון, לא יענה אמן כל זמן שלא סיס את עצם התבה של הברכה: **(י"ח) אמן קערה**, ספני שוראה שדומה עליו כמשא, אלא כדי שייכל וכו', כי זהו פרושו של אמן, וקנ"ל בספרי ו, והוא ראשי תבות שלה: **מ** **(י"ח) קצת מהעונים**, אבל **י"ח** על רב הצבור מחיב להסתין בכל התפלה, שלא להתחיל בברכה שלאחריה עד שיענו אמן, וכן **י"ח** פריש שלא להתחיל יתברך עד שיענו הרב אמן יתא שמה רבה, וכן כל כהאי גוונא, ובצנח"ה חרבים הרבה אנשים נכשלין בזה כשמתפללין לפני

אחר ברכת המקבץ, דהלא הם סתרי להתחיל בתוך כדי דבור והוא על כל פנים שתי תבות אחר המקבץ, ושעור האמן הלא הוא כדי לומר אל מלך נאמן, אם כן סבילא כשהתחיל הוא קדם שהם יכלו הוא יותר מכדי דבור, ויש לומר, דשם שאני שעונים הרבה אשים אמן אחר הברכה, ובדאי יש מהן כמה אנשים שהתחילו לצנות אמן תוך כדי דבור אחר הברכה, לכן אפילו מי שהתחיל לצנות אמן אחר כך, כל אחר ואחר הוא בתוך כדי דבור של חברו, וקנזי ריש פרק ד, ע"כ שם, אך סביל מקום אין הובא צריך להסתין רק עד שיקלו רב העונים, דמן הפסס אין מתחילין כלם לאמר זה אחר זה, רק מתחילין חכך, ומי שסאריך בענינו יותר סדאי אין צריך להסתין עליו, מה שאין כן בעניננו כאיש יחידי שרוצה לצנות אמן אחר הברכה, צריך שלא לשהות יותר מכדי דבור אחר הברכה, ונראה לי להביא קצת ראיה לזכרי הפרי פגרים מהא דאפרין בשבועות לו ע"א, דאמן בו שבועה בו קבלת דברים בו האקנת דברים, ע"כ שם, ונדפסק ביו"ד דזה סימן רט, ע"כ שם בבאור הנ"י, ובסימן רלו ספרי ב, ובי"ב דלענין אמן שהוא קבלת דברים, כודאי צריך לצנות האמן תוך כדי דבור, ונדפסק בריש פרק ד דנזיר, ע"כ שם בנפרא ובבאור הנ"י הנ"ל בציון א, אם כן הוא הדין בעניננו לענין אמן שהוא האקנת דברים, וכדאיא בבית יוסף, צריך להיות דוקא בתוך כדי דבור, זה הנראה לעניות דעתי בעניננו, אך לפי זה אם אחר המתין ולא ענה עד שסימו רב העונים לצנות, וצניחו היה אחר כך בתוך כדי דבור של גניחם, יצטרף עמהם ולא יהיה אמן ותומה, ויש לענין לפי זה לקמן בספרי יא בהפסח שכתב דאם קדם שכלתה צניח אמן ספי רב הצבור וכו', ולפי דברינו אפילו לאחר שכלתה ובתוך כדי דבור נמי, אך לפי מה שכתב השעם על דברי השלחן צריך בחיודי ר' עקיבא אינו ובספר קנן גבוירם וקשהקטס לקמן, נראה הכל:

מ ויש שמאריךין וכו'. ואם הסעוט שלא סימו אינם מאריךין יותר מדאי, אלא שהריב הוא שאקרוהו כפרוצה, חייב להסתין על הסעוט, אך ספקא אין צריך לתלות בזה וספרי פסרי פורדיו:

ענף א

האם קול הרמקול נחשב לקול האדם המדבר, המוציא ידי חובה את השומע

א. קול הרמקול הוא קול מיוחד, ואין יוצאים בו ידי חובת תפלה וכיוצא¹. ב. קול הרמקול אמנם נחשב מעשה האדם המדבר, אך אינו בגדר "קול אדם". ג. קול מאוניה או מרמקול, אינו בגדר "מפיהם" לענין קבלת עדות. ד. דין עניות אמר על ברכה הנשמעת בטלפון או ברמקול. ה. קול היוצא מן חרדיו אינו מועיל כלל למצות שמיעת קול שופר. ו. העולה להלכה מכל הנייל.

א.

קול הרמקול הוא קול מיוחד

ואין יוצאים בו ידי חובת תפלה וכיוצא

אחר כל התיאור האמור לעיל נראה שהשומע קול שופר או מקרא מגילה ע"י טלפון או רמקול (אף אם לא נאמר שהקול משתנה קצת ולענין שופר דינו כתוקע לתוך הבור או דות) לא יצא כלל ידי חובתו, משום דדוקא כשרושם שמיעת האוזן נעשה באופן ישר ע"י קול השופר שמועזע את האויר ויוצר בו גלי קול או חשיב כשומע קול שופר, משא"כ כשהאוזן שומעת רק תנודות של ממברנה אע"פ שגם אותן התנודות יוצרות באויר גלי קול כמש' כדוגמת קול השופר אפ"ה מסתבר שרק קול תנודות ממברנה הוא שומע ולא קול שופר, וכמו שהשומע קול שופר מתוך תקליט של גרמפון, אע"פ שתנועת המחת בתוך התקליט מרעידה את הממברנה שעל גביו ויוצרת גלי קול כמש' כקול השופר שהשאיר את רישומיו בתוך התקליט, אפילו הכי פשוט הוא שלא יצא כלל ידי חובת השופר, הואיל והוא שומע עכשיו רק קול ממברנה מן התקליט ולא קול שופר, הי"ע גם כאן רק קול ממברנה שמע ולא קול שופר, כיון שקול האדם או השופר רק משנה זרם אבל הקול עצמו כבר עבר ובטל מן העולם לכן אף שבין רגע היה ובין רגע אבד וחיש מהר חוזר ונוצר שוב, מ"מ כיון שבינתיים חלף ונעלם הקול הנשמע לבסוף הוא רק קול תנודות מכניות של הממברנה הנעשה אך ורק ע"י זרם משתנה ולא ע"י שופר, מסתבר דאין זה חשוב כלל קול שופר כי אם קול תנודות ממברנה.

(יודע) אני שיש לחלק מגרמפון, דשאני התם שהקול אינו נוצר כלל עכשיו ברגע זה ע"י אדם, עכ"ז הבאתי דבר זה לדוגמא כדי להסביר בכך את כוונתי, מכיון שלאמיתו של דבר שווים הם, ואין שום סכרא לחלק ביניהם הואיל וגם בטלפון קול האדם חולף ונעלם ונהפך רק לזרם משתנה, ולדינא לא איכפת לן כלל בין אם ההפסק שבינתיים הוא זמן מרובה או מועט).

והתינת אם המיקרופון והרמקול היו רק מגבירים או מרכוזים את קול האדם שיהא נשמע גם

למרחקים, כעין אפרכסת או צנור חלול וכדומה אפשר דאז היה שפיר נחשב כאילו שומעים ממש את קול האדם², אבל למעשה אינו כן וכמו שאמרנו, שהחוט היוצא מן המיקרופון מוליך רק זרם משתנה של חשמל הנזרם בסופו להניד את הממברנה הנותנת את הקול באותן התנודות של ממברנת המיקרופון ועל ידי זה נוצר הקול, אבל טעות גדולה היא לחשוב שהחוטים מוליכים ממש את הקול כמו שהם מוליכים זרם, ואלמלי היה שם לבסוף מנורת חשמל ולא מגנט עם ממברנה, אפשר שקול האדם היה נזרם רק לשנות את האור ותו לא מיד.

ולבן תמה אני מאד על כמה מגדולי הרבנים שהתירו לשמוע מקרא מגילה דרך מגביר קול ואין לא שמו לבם לדבר זה שרק קול תנודות של ממברנה שומעים ולא קול מקרא מגילה של אדם, והרי זה דומה למה שמסתפק ההלכות קטנות (ח"ב סי' פ"ב) בעדים שראו עובר עבירה בתוך מה שנצטייר במראה של זכוכית לבנה והכירו הכל בפירוש, וכתב שהוא דומה למ"ש בגמ' (רי"ה כ"ד ע"א) דראיה במים או בעששית לאו ראיה היא כלל, ועיין בבאר היטב (ארי"ה סי' תכ"ז פק"א) שכתב כן גם לענין קידוש לבנה. ועיין גם בתשו' שבות יעקב (ח"א סי' קכ"ז) שהאר"י בכע"ז לענין כמה דברים, והיינו משום דבאופן כזה אין רואים ממש את גוף הרבר (אע"ג שרבים כתבו כן גם לענין תפלה ות"ת ולא חשיב ממש כרואה ערוה, מ"מ כפי ששמעתי ממומחים נראה דאין זה כ"כ פשוט ולדבריהם אף גם זה חשיב ממש כרואה את גוף הרבר ורק לענין ערות החדש אמרו בגמ' (שם) דאין זו ערות, וא"כ אף שאין דומה שמיעה לראיה מ"מ קל וחומר הוא לנדוד שאין שומעים כלל קול אדם כי אם קול תנודות של ממברנה אשר היא מחקה ממש את מיתרי הקול של האדם.

ואע"פ שהתנודות והדעושים נעשים ממש ע"י מיתרי קול האדם ונמצא שתחילתם וסופם גלי קול, אפ"ה מגין לומר שגם תנודות ממברנה שנוצרות ע"י דיבורו של אדם דאף גם הן תחשבנה משום כך כקול אדם. וגם נראה דק"ר הוא ממ"ש הב"י (ארי"ה סי' נ"ה ר"ה

2. ידידי חכים ורבי מרדכי אברהם הלפרין נ"י העיר לי שגם באפרכסת מוגברים הקולות ע"י זה שהרמנות של האפרכסת מורעזים ע"י קול האדם והם חוזרים ומורעזים אח"כ את האויר, וכיון שכן אפשר דאף התוקע תוך אפרכסת חשיב כתוקע לתוך הבור או לתוך הדות.

לעזעז ממברנה ע"י מגנט כדוגמת הזעזועים שעשה בתחילה במיתרי הקול, וכיון שכן מסתבר דאין זה חשוב כלל כשומע קול אדם.

ג.

קול מאוזניה או מרמקול, אינו בגדר "מפיהם" לענין קבלת עדות

ואפילו לענין עדות יש להסתפק כיון שגזירה"כ הוא דבעינן דוקא "מפיהם" אפשר שאם שמעו בי"ד את העדות ע"י מכשיר כזה שהופך בתחילה גלי הקול לגלי חשמל וחוזר חלילה ומהפך אותם שוב לגלי קול ע"י תנודות ממברנה, דאפשר שאף אם העד עומד ממש לפני הדיונים והם רואים אותו בפניו איך שהוא עומד ומדבר בפיו, דאפיה"ה אמרינן שהדיונים אינם שומעים כלל את העדות מפי עד כי אם מפי ממברנה, ואע"ג דמה שאין שומעין עדות מפי מתורגמן (חרי"ט סי' כ"ח סי' ק"ו) הוא רק משום חשש שהוא משנה את דברי העדים משא"כ הכא, שאני התם שהדיונים שומעים ממש את העדות מפי העדים רק אינם מבינים ולכן שפיר מהני מתורגמן.

ד.

דין עניית אמן על ברכה הנשמעת בטלפון או ברמקול
גם ראיתי במצודת דוד (להרב פלדמן) שכתב בקיצור שרי"ע (הל' מגילה סי' קמ"א סעיף י"ט): "וכן אם רשאי לענות אמן אחר ברכת חבירו ששומע ע"י הטלפון, עיין שו"ת מנחת אליעזר ועוד אחרונים שדברו מזה". ולפי הדברים שאמרנו נראה שיש לשמיעה זו דין הנפת סודרים שהיתה באלכסנדריא של מצרים (מכא נ"א ע"כ) דחשיב רק כיודע באיזו ברכה השי"ע עומד ולא יותר, וכיון שכן נראה שאין לענות כלל אמן על ברכה שהוא מחויב לצאת בה, ואף גם ברכה שאין השומע מחויב לצאת ידי חובתה ג"כ אפשר דרק אם עומד בבית הכנסת או אפילו סמוך לו ושומע חזרת השי"ע או שאר ברכות על ידי רמקול או שפיר נגדר אחר הציבור ועונה אמן מידי דהוי אאלכסנדריא של מצרים, משא"כ כשעומד רחוק ושומע ע"י טלפון נלעג"ד שאין לענות כלל אמן על שום ברכה ודינו כעונה אמן לבטלה, הואיל והוא שומע את הברכה רק ממברנה ולא מפי אדם, וכמו"ש כמה פעמים שע"י תנודות הממברנה חשוב רק כיודע לכיון את הרגע שהארם עומד ע"י המיקרופון ומברך (וגם זה לא תמיד כי יתכן שזה כבר נשמע מתקליט), וכיון שכן מסתבר דבכה"ג שהוא עומד רחוק ואין לו שום צירוף עם המברך דאין לענות אמן על ברכה זו.

ה.

קול היוצא מן הרדיו אינו מועיל כלל למצות שמיעת קול שופר

וקל וחומר הוא לפי"ז שהשומע קול שופר, מקרא מגילה או סתם ברכה ע"י רדיו שאינו עושה כלל שום מצוה וגם אינו רשאי לענות אמן אחר המברך, כי

אבל אם היו שהשומע בבית קדיש אין לו לענות אם יש באמצע מקום מוטות, והיינו משום דכיון שיש דבר המפסיק בין המברך והשומע, בטל גם היחס שביניהם. וא"כ אף שנחלקו בזה גדולי האחרונים אי קי"ל הכי לדינא או לא, מכל מקום נראה דשאני התם שגם במקום המוטות שפיר נשמע הקול אלא ששם אסור לענות. משא"כ הכא שלגמרי נפסק ונעלם הקול ונהפך רק לגלי זרם שאין אוזן אדם יכולה כלל לשומעם מפני שבתוך החוט אינם כלל גלי קול כל זמן שאינם מתהפכים לבסוף על ידי מגנט וממברנה לגלי קול, ככהאי גוונא שפיר מסתבר דלכו"ע בטל שפיר היחס שבין השומע ובין הקורא והתוקע.

ועיין בהלכות קטנות (תי"ב סי' רע"ו) שנשאל: היו יושבין במערה וקורין את המגילה ואחד שומע מרחוק הבת קול וכן בשופר אם יצא, ולא ששמע קול הברה אלא בת קול ברור. תשובה: אפשר דכיון דבעינן שומע ומשמיע ואותו בת קול שנעקר ונצטייר באויר ופזרתי אין לו עוד קשר עם המשמיע ולא יצא, עכ"ל. ואף שלא זכיתי להכין כוונת הדברים עכ"פ ק"ו הוא לנדיד דודאי לא יצא כלל ידי חובה. ראה בארחות חיים החדש (סי' תרפ"ט אות ב') ובספר מערכי לב (להגרי"ל צירלזון הי"ד בסי' ה' ובהשקפות).

(מצנער) אני שלפי זה נמצא שהאנשים אשר אונם כבדה משמיע ומשמעים במכשיר של מיקרופון וטלפון קטן לקרב את קול המדבר לאונם, שלפי"ז אינם יוצאים כלל חובת שופר ומקרא מגילה וכדומה. ועכ"פ אינם רשאים לברך על שמיעה זו כיון שאף גם הם שומעים רק קול תנודות של ממברנה).

ב.

קול הרמקול אמנם נחשב מעשה האדם המדבר אך אינו בגדר "קול אדם"

והן אמנם שאם היתה נעשית בסופו אחת מהמלאכות האסורות כמו הדלקה, כיבוי וכדומה, ודאי שכל הנעשה מתייחס שפיר להאדם המדבר, וממילא שאף גם כאן אותן תנודות הממברנה שיוצרות גלי קול ג"כ מתחסות שפיר אל האדם המדבר, מ"מ לענין נד"ד נלעג"ד דאיכא לדמויי הך מילתא לאדם התוקע שופר או קורא מגילה ע"י זה שלוחץ באצבע על כפתור חשמלי וגורם בכך להשמיע קול שופר ומגילה ממש כקולו של אדם תוקע או קורא, רפשוט הוא דלאו כלום הוא הואיל והשמיעה צריכה להיות רק ממיתרי הקול ולא מן האצבע, וה"נ גם כאן אף אם קול האדם היה מרעיד באופן ישר ממברנה שמשמעת קול למרחקים ג"כ מסופקני אי היה חשבינן ליה ממש כקול אדם, וכ"ש הכא שקול האדם המדבר נפסק ונעלם לגמרי מן העולם אלא שבקולו גרם רק לשנות אנרגיה חשמלית הגורם לבסוף באופן מכני

הזכרון יוסף שבפית שם סקיד שאלי יסריח אז יכשלו
אבריו בדרך דאי לא שייך לחס באלעזר, ולכן ראיית
האד שמת מאלעזר הכן שהובילוהו להקבר בגבעת
סינחס בנו אינה ראייה כדסתבתי בספרי אגרות משה
חידור סימן רל"ח.

הגני ידירו מוקירו.

משה פיינשטיין

סימן קח

בקריאת המגילה ע"י מיקראפון

מע"כ הרכ תגאון המפורסם מהר"ד חיים דובער
ניזכערנ שליט"א הנאב"ד והאנקאדער.

הנה ברור קריאת המגילה ע"י מיקראפון קשה לומר
בזה הלכה ברורה כי לא נתברר כראוי איך
נשמע ע"י זה ע"י אנשים הראוי לסמוך עליהם. ולכן
אין ראוי לקרא המגילה שישמעו ע"י המיקראפון
ועד קתה כמרוסני שלא נשאלתי על זה לומר בזה
הלכה האיני זוכר כלל מה שכתב בתורה בשם רב
צער אחד שאמרתי שאין למחות בידם.

אבל מה שפשיטא לית לבתורה שאין יוצאין
בשמיעה ע"י מיקראפון מטעם שהוא כמו ששומע
מאיו בר חיובא לפי"מ ראומרים המומחים בטיבו
של מיקראפון שלא מוציא ממש הקול של האדם
המכרז אלא זה הברה בעלמא, ולא דק בתורה
בלשונו דאין שייך זה לקול הברה שבמתני' דריה
דף כ"ז שהרי הכא נשמע קול חוק וכריא אך כונת
בתורה היא שאומרים שנשמע קול אחד שנברא
מקולו ולכן שייך דמיונו לנשמע מלאו בר חיובא
וקול הברה לא שייך ללאו בר חיובא. הנה לדירי
מסמק טובא אי אמ נימא שהאמת כאמירת המומחים
שלא נשמע קול האדם אלא קול אחד שנעשה מקולו.

מטעם שכיון שעכ"פ רק כשהוא קורא נשמע הקול
יש להחשיב זה כשמיעת קולו ממש דהרי כל זה
שנשמע קשה קולו ממש, ומנין לנו עצם בה השמיעה
איך הוא שאלי הוא ג"כ באופן זה שנברא איוה
דבר באויד ומגיע לאוזנו, וכן מסתבר לפי מה שאומרים
הכמי המכע שהקול יש לו הלוך עד תאון וגם יש
קצת שיהי וכן בהלכות, ומ"מ נחשב שהוא קול האדם

לכן אפשר שגם הקול שנעשה בהמיקראפון בעת
שמכרז ששומעין אותו הוא נחשב קולו ממש וכן
הא יותר מסתבר, וגם לא ברור הדבר מה שאומרים
שהוא קול אחד, ומטעם זה אפשר אין למחות ביד
אלו שרוצים לקרא המגילה ע"י המיקראפון מצד
ההלכה, וקלקול למחות אחרות שהוא לשובר וקריאת
התורה בשבת וי"ט אי אפשר לבא מזה דהא אסור
לדבר במיקראפון בשבת ויום טוב ובמחות דבור
שבחול אם ג"כ יקרא במיקראפון הא אם אין למחות
במגילה כ"ש באלו.

אך מ"מ כיון שלא ברור להיתר והוא ענין חדש,
בכלל יש למחות כדי למנועם מלדוץ אחרי חדשות
אחרות שלהוטים בזה במדינות אלו כמו שכתב
בתורה.

ידירו מוקירו.

משה פיינשטיין

סימן קט

באחד שאכל כוית מוונות ושתה יין חצי שיעור אם יזכיר על תנפן

כ' מרחשון תשכ"ד.

מע"כ ידידי מהר"ד אשר אנשיל הלוי יתגריח
שליט"א.

בדבר אחד שאכל כוית ממיני מוונות ושתה יין חצי
שיעור אם יזכיר על תנפן בברכה אחרונה,
הנה יכול לברך ואין בזה משום הפסק, דנדולה
מזו מוכר המ"ז סימן ר"ח ס"ק י"ט דאף בשתה
ספק אם הוא יין או שאר משקה דיוסיף גם על
תנפן כשאכל אח"כ מיני מוונות כיון שאין כאן ברכה
לבטלה, ובה פליג הרמ"א משום דאולי אין שייך
פה שם גפן כלל כדאיתא במ"ב ס"ק, אבל במחות
מכשיעור ששייך שם גפן לטריע יכול להוסיף,
ומפילא טוב להוסיף, ואם שתה יין כשיעור כוית
דחא שליש רביעית כדאיתא במ"ב סימן ר"י ס"ק
י"א שהוא ספק שמא מברכין על כוית כדאיתא שם
בטריע סעיף א' מחייב להוסיף.

יהיה הפסד כשיאחר זמן הקצר דאמירת כל פסדיו
דבמקום הפסד ודאי רשאי אף למלאכת עצמו.

ג.

במיני כרוב שקורין קרויט, הגה במקומותינו אם יש לסמך
על בדיקת דעתם אינשי

במיני כרוב שקורין קרויט, הגה במקומותינו ביוראם
היו מחזיקין בתולעים הרבה והיתה צריכה בדיקה גדולה,
אבל כאן באמצעיקא לא מצוי כלל תולעים במיני
קרויט, וכתבתי בתשובה חיד"י סימן ל"ה דמי"מ לכתחלה
צריכה בדיקה, מאחר שלא משום שבמדינה זו הוא
משונה בסבב הקרויט אלא מצד המעשה שעושין בשעת
זריעה ובשעת צמיחה שלא יהיו תולעים, שלכן הוא
כרובא התלוי במעשה שלא אוליגן בתר רובא כדאמר
רבינא בבכורות דף כ' ע"א ואף שעדיפא הכא דכיון
שעם תולעים לא ירצו לקנות איכא חזקה על בעלי
הגנות שדאי עשו מה שהוא לטובת פרנסתן ולא
מרעי אומנותן ומהני זה שלא לאסור כשלא בדקו,
אבל לכתחלה יש לבדוק, מי"מ סגי בזה בדיקה קטנה
דמאחר דאין שם התולעים בריבוי כהדרך שיש להיות
בקרויט הרי חזינן שעשו המעשה שעושין שלא יהיו
תולעים ששוב אינו מצוי להיות בהו תולעים שא"צ
בדיקה, ובדיקה הקלה שהוא לחתוך באיזה מקומות
הקרויט ודאי עושין המלונות המפורסמים בכשרותם ויש
לסמך עליהם והסתם חסה (לעטעס) לא מצוי בהם
תולעים במדינה זו, ואולי בכל מקום שצומחים כי
לא היה ידוע לי מין זה בהיותי ביוראם וצריך לחקור
בכל מקום איך הוא, והלעטעס שלוקחים הרבה למרור
שנקראו איטאלענסקע לעטעס מצוי בהם תולעים ירוקים
קטנים וצריכים בדיקה גדולה ואין לסמך על סתם
אינשי.

ד.

בקנין שמיכת הבדלה ק"י טעלעפאן לאשה
הנמצאת בבית החולים

הנה אם אי אפשר לה שתשמע הבדלה במקומה
ודאי יש לה לשמוע על הטעלעפאן שיותר נוטה
שיוצאה בזה כדכתבתי בתשובה חאו"ח ח"ב סימן
ק"ח גבי קריאת מגילה וה"ה גבי הבדלה משום דכל
מצות דבור שבחול הוא כמגילה לבר ק"ש ובהמ"ז
שצריך למחות באלו הרוצים לצאת במייקראפאן, שלכן
כיון שא"א לה לשמוע הבדלה בבית החולים צריכה
לשמוע ע"י הטעלעפאן, וכן צריך לענות אמן על ברכה
ששומעין ע"י טעלעפאן וע"י מייקראפאן מספק.

ה.

אם מתיר להווי שעון שבת בשבת
וכל כלי העלעקטרי כשעון ומגורה וכדומה הם
מוקצה אבל כדן כלים שמלאכתן לאיסור שלצורך

נופו ומקומו מתיר להווי. ולהווי את השעון שבת
שמעמידים מע"ש שיכבה ושילק לשעה פלוגית, כדי
לקרב הזמן או להרחיק הזמן דהולקה אסור כמחליק
בעלעקטרי מתחלה, וגם ביו"ט מסתבר שאסור כבמחליק
בתחלה בעלעקטרי שהוא באיסור גולד.

ו.

אם לעשות מגין בחדר של ביהמ"ד
שלא מתנהגין כשורה

הנה יש חלוק דבביהכ"ג של קאנסערוואטיוון לא
יעשו מגין אף בחדר אחר מכיון שפרסמו שהם חבורה
שכופרים בכמה דיני התורה, והרחק מעליה דרכה נאמר
במינים ומינות בע"ז דף י"ז ע"א, כי גם הכופרים
בדבר אחד מן התורה נחשבו כופרים בתורה כדאיתא
ברמב"ם פ"ג מתשובה ה"ח ודינם כמינים כדאיתא שם
בה"י, ואף שהם שוגגים כתינוקות שנשבו בין העכו"ם
ע"י שהדיחום אבותיהם והסביבה שנתגולו שם ואין
עליהם הדינים שנאמרו שם בעונשין דביד"ש ולא
הדין דמורידין ולא מעלין שבפ"ד מרצח ה"י כמפורש
ברמב"ם פ"ג ממזרים ה"ג, מ"מ כופרים והו צריך
להתרחק מהן כדין הרחק מעליה דרכה, ומש"כ הרמב"ם
שראו להתחזירם בתשובה ולמשכן בדברי שלום עד
שיחזרו לאיתן התורה, לא שייך זה במקום קיבוץ
 שלהן שהוא בביהכ"ג שלהן שאין המקום ראוי לזה,
וגם לא כל אדם ראוי לזה, אבל אלו בתי כנסיות של
ארטדוקסים שאינם כראוי כגון בלא מחיצה ראויה
ומשתמשים במייקראפאן אינם ח"ו כופרים במצות אלו
רק שמולולין בהו אף שמאמינים בעצם בכל מצות
התורה ונעשה להו כהיתר במשך הזמן שעברו ושנו,
הם בעצם יהודים כשרים וגם לפעמים הם שוגגים
גמורים, ליכא ענין הרחק, ורשאיין לעשות מגין בחדר
אחר, באופן שלא יתשדחם שגם הם הולכין להתפלל
שם דהוא כשכבר מפורסם ואף קודם שנתפרסם אם
יש כניסה אחרת. ולענין למחות בהם תלוי אם יש
לקוח שישמעו צריך להודיע להם ואם לא מוטב שיהיו
שוגגין.

ז.

כשהילקו את קריאת הפרשה ל"ה אנשים
אם יעלו ויקראו לעצמם

ובליכא בעל קורא לכל הפרשה אלא ז' אנשים
אם יתנהגו כבזמן הגמ' שיקראו בעצמם כשעולין לתורה
או דוקא אחר יקרא שלא יהיה בולט למי שאינו יודע
לקרא ויתבייכו הנה אין לדקדק בזה ויכולין לקרא
לתורה כפי הסדר שהיו רוצים לקרואן שזה ג"כ סגי
שלא יתביישו כיון דלפעמים נודמן כך שאין קורא בעצמו
אפילו מי שיכול לקרות.

ובענין אמירת סליחות קודם ברכת התורה
- עיין סימן מ"ז אות ג'.

פרטי דינים במנהג דתקיעת שופר בחודש אלול

ד. שם, רמ"א: מר"ח ואילך מתחילים לתקוע
אחר התפילה שחרית. והטעם לזה, כתב בטור
בשם פרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ו) שכשעלה
משה רבינו ע"ה לקבל לוחות אחרונות והיה
בהר ארבעים יום מר"ח אלול עד יוה"כ, וביום
שעלה העבירו שופר בכל המחנה להודיע בכך
לכל ישראל שידעו שעלה משה להר שלא יטעו
עוד אחר עבודה זרה, והקב"ה נתעלה באותו
שופר, לכן התקינו חז"ל לתקוע בר"ח אלול,
והתקינו לתקוע בכל החודש כדי להזהיר את
ישראל שיעשו תשובה שנאמר אם יתקע שופר
בעיר וכו'.

וכתב הב"ח (סוסי תקצ"ב) "לפי דברי
הערוך שהתוקע בציבור אין לו לתקוע אלא
תשר"ת תש"ת ותר"ת, שאם יתקע תשר"ת בלבד
יטעו לומר שזוהי עיקר התקיעה, ולפי"ז כל
התקיעות אף דחודש אלול לא יתקעו בפחות
אלא בסדר הזה, ולא נהגו כן, ואפשר דסבירא
לן כר"ת דס"ל דאין לחוש אף אם יתקעו תשר"ת
בלבד", ויש קהלות קודש הנוהגים לתקוע תשר"ת
תש"ת תר"ת בכל³⁵ חודש אלול.

וצריך²⁸ לומר הסליחות בתחנונים ובנחת
במתן ובכוונה, ואסור להזכיר י"ג מדות שלא
בכוונה, ומה שנהגו קצת לומר 'עננו ה' עננו'
'עשה למען שמך' רמי שענה' וכו' במהירות
גדולה, יש לבטל מנהגם.

וכמו כן יש²⁹ לשים דגש על אמירת הפסוקים
אשר קודם לכל פיוט ופיוט, כי הפיוטים מיוסדים
על פסוקים אלו, והמדלגים³⁰ אותם מפסידים
העיקר.

ומי שעדיין באמצע אמירת הסליחה והציבור
אומרים אל מלך יושב וי"ג מדות יאמר עמהם
ה' ה', ואין³¹ צריך לומר עמהם אל מלך יושב,
ואח"כ יחזור למקום שהפסיק.

ויחיד האומר סליחות לעצמו - רשאי לומר
י"ג מדות בטעמי המקרא, ועיין עוד פרטי דינים
בענין זה בסימן קל"א אות ט' וסימן תקס"ה
אות ה', אך נשים לא³² יאמרו י"ג מדות ביחידות
כי אין הם בקיאות בטעמי המקרא, וכמו כן
אין³³ נשים נוהגות ליפול על פניהם, אלא
אומרות הפרק 'רחום וחנון' בלי נפילת אפים.

ויחיד שעדיין לא אמר סליחות רשאי³⁴
לצרף עמו עוד ט' אנשים שכבר אמרו סליחות,
ואם אומרים עמו מקצת מהפיוטים, רשאים לומר
חצי קדיש י"ג מדות וקדיש תתקבל, כי לאמירת
סליחות אין שיעור וגבול.

28. כל קטע זה לשונו דהחיד"א זי"ע בברכי יוסף סק"ד וה', וראה גם במקור חיים לחוות יאיר סי'
תקע"ז סעי' י"ב בימי הקדמונים לא אמרו במרצה עננו ומי שענה, והשי"ן היה אומר עננו ה'
והציבור עונים 'עננו', וכן מי שענה וכו' אומר השי"ן והציבור מסיימים הוא יעננו, עיי"ש, ובעד
שהפיוטים שבידינו הם מתקופת הגאונים והראשונים, תפילות אלו עננו וכו' ומי שענה וכו' המה
מדברי חז"ל (בגמ' תענית דף ט"ז.). 29. ע' סליחות המפורש במבוא פרק ב' שמביא מספרי
ראשונים וקדמונים ומקובלים בחשיבות פסוקים אלו. 30. ס' אשרי האיש פ"ג אות י"א בשם
הגרי"ש אלישיב זצ"ל. 31. שם אות י"א, וכ"ה בס' הליכות אבן ישראל (סליחות פ"ב אות י"א)
בשם הגרי"ש פ"ג זצ"ל. 32. ס' אשרי ישראל פמ"ה הערה נ"ז בשם הגרי"ש זצ"ל. 33. ס'
אשרי האיש פ"ג אות י"ד בשם הגר"ל. 34. שו"ת מקדש ישראל ר"ה סי' ע"ג. 35. ובתשובות
והנהגות ח"ד סי' קל"ג דעפ"י פרקי דרבי אליעזר עיקר תקנת תק"ש זה הוא בריח אלול, ולכן אף
כי נוהגין בו בכל החודש, מ"מ נכון שבר"ח יתקעו תשרית תש"ת תר"ת.

בדקות.

כט. גילוי עריות:

פשיטא שאין הכוונה לאיסורים מן התורה או מדרכנן — שניות לעריות וכיו"ב, דמאי קמ"ל?! וכמו כן בנוגע למ"ש בגמרא¹³⁸ "לא יסתכל אדם כו' בבגדי צבע של אשה", וכיו"ב, שמכיון שזהו איסור שהובא בגמרא — מאי קמ"ל?! אלא הכוונה — לענינים שבהם מקום לשקו"ט אם הדבר אסור ע"פ דין, ואעפ"כ, כאשר ההנהגה היא ע"פ "מילי דחסידותא" — מושלל הדבר מכל וכל.

ולדוגמא:

אודות הדין ד"קול באשה ערוה"¹³⁹ — יש שקו"ט בספרי האחרונים אם איסור זה חל כאשר שומעים קול של אשה מתוך "תקליט".

דהנה, דובר כמ"פ¹⁴⁰ שבנוגע לשמיעת קול אדם, קריאת התורה או קריאת המגילה וכיו"ב — אין יוצאים י"ח כאשר שומעים מתוך "תקליט" וכיו"ב, מכיון שאין זה קול אדם כו'. ועד שאפילו בנוגע לשמיעת קול שופר בחודש אלול, שאינו אלא לעורר לתשובה — "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו"¹⁴¹ — אין לשמוע זאת מתוך "תקליט", דמכיון שצריכים לעורר את רגש האדם לתשובה כו' — צריך להיות הדבר בדוגמת "דברים היוצאים מן הלב כו'".¹⁴² משא"כ בשמיעת "תקליט" וכיו"ב.

ומכיון שכן, הרי יש מקום לומר שכן הוא גם בנוגע לענינים דלעו"ז — ששמיעה מתוך תקליט אינה פועלת על רגש האדם כו', וכפי ששקלו וטרו בזה כו"כ.

אמנם, כאשר ההנהגה היא ע"פ "מילי דחסידותא" — פשיטא שאין מקום כלל וכלל לשקו"ט כזו, דמכיון ש"לכל הדעות" לא יביא הדבר לידי יראת שמים... ו"לכל הדעות" אין בכך משום "כל מעשיך יהיו לשם שמים"... — לא עולה על דעתו ללכת ל"רב" כדי שימצא לו היתר ע"פ דין! דבר זה מושלל אצלו מכל וכל.

ל. שפיכות דמים:

אמרו חז"ל¹⁴³: "כל המלבין פני חבריו ברבים כאילו שופך דמים", וטעם הדבר — מכיון שעיי"ז "אזיל סומקא ואתי חיוורא", סילוק הדמים כו', שזהו ענין של שפיכות דמים בדקות.

¹³⁸ (ע"ז כ, סע"א ואילך. ¹³⁹ ברכות כד, א. קידושין ע, סע"א. ¹⁴⁰ ראה לקו"ש ח"ט ס"ע 336. ועוד. ¹⁴¹ עמוס ג, ו. טווא"ח סתקפ"א. ¹⁴² ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט. א. ¹⁴³ ב"מ נח, סע"ב.

